

**SUOMENHEVOSEN KÄYTTÖ TERAPIATYÖSSÄ JA  
HEVOSAVUSTEISESSA TOIMINNASSA**



Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Mustiala, Hevostalous

kevät 2021

Heini Kuusisto

---

Tekijä	Heini Kuusisto	Vuosi 2021
Työn nimi	Suomenhevosen käyttö terapiatyössä ja hevosavusteisessa toiminnassa	
Ohjaajat	Terhi Thuneberg	

---

## TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää suomenhevosen käyttöä hevosavusteisessa työssä kuntoutus- ja terapiahevosena tutkimustulosten pohjalta ja lisätä tietoa suomenhevosen soveltuvuudesta kuntoutustyöhön. Opinnäytetyössä kartoitettiin hevoskuntoutuksen toimialakenttää kokonaisuutena, toimintamuotojen välisiä eroavaisuuksia ja mahdollisuuksia eri kuntoutusmuotojen ja terapiatyön osalta pohjautuen kirjallisuuslähteisiin.

Opinnäytetyössä nousi keskeiseksi myös alan koulutuksen ja tulevaisuuden tarkastelu sekä suomenhevosen käyttö näissä asiayhteyksissä.

Työn toimeksiantajana on Suomenhevosliitto ry. Opinnäytetyössä selvitetään suomenhevosen ominaisuuksia kuntoutustyöhön soveltuen ja niitä kriteereitä, joista lainsäädäntö ohjeistaa ja ammatinharjoittajat vaativat toimintaan käytettäviltä hevosilta.

Tutkimustulosten perusteella suomenhevonen on elinvoimainen ja valituin hevosrotu kuntoutusalan työssä. Johtopäätöksinä esitetään suomenhevosen käytön edistäminen laajemmin osana kotimaista hevostaloutta yhteistyössä kasvattajien kanssa.

Suomenhevosen käytön edistämiseksi vastataan hevosavusteisen työn kasvavaan tarpeeseen kuntoutushevosten käytöstä ja niiden kouluttamisesta.

Mustiala

---

Author Heini Kuusisto

Year 2021

Subject Finnhorse use in rehabilitation, equine assisted activities, and equine facilitated therapies

Supervisors Terhi Thuneberg

---

#### ABSTRACT

The aim for this thesis was to study Finnhorse use in rehabilitation and therapy. The other aim was to resolve how to raise the appreciation towards Finnhorse and suitability for work.

The thesis surveyed the field of Finnhorse used in rehabilitation, the differences between the forms of activity and the possibilities of rehabilitation and therapy work based on literature sources. The examination of education and the future of the field, as well as the use of the Finn horse in these contexts, also became central to the thesis.

The commissioner for this thesis is the Finnish Horse Association. The thesis examines the characteristics of a Finnhorse suitable for rehabilitation work and the criteria that the legislation instructs, and professionals require from the horses used for the activity.

Based on the research results, the Finnhorse is a vibrant and popular breed in rehabilitation work. The conclusions are to improve the use of the Finnhorse more broadly as part of the domestic horse economy in cooperation with breeders. To promote the use of the Finnhorse, the growing need for equine-assisted work on the use and training of rehabilitation horses is being met.

Keywords Finnhorse, Rehabilitation, Equine Assisted Activities, Equine Facilitated Therapies

Pages 57 pages and appendices 8 pages

## Sisälllys

1	JOHDANTO.....	1
2	Hevonen terapia- ja kuntoutustyössä .....	2
2.1	Kuntoutuksen tavoitteet .....	3
2.2	Soveltuvan hevosen ominaisuudet ja vaatimukset .....	5
2.3	Toimintaan käytettävän hevosen koulutus .....	7
2.4	Eläinavusteinen kuntoutus.....	8
2.5	Hevosavusteinen kuntoutus .....	9
2.5.1	Hevosavusteisen kuntoutuksen termit .....	10
2.5.2	Hevosalan tutkintokoulutus ja hevosavusteinen koulutus.....	11
2.5.3	Harjoitusmenetelmät .....	13
2.5.4	Interventiot .....	13
2.6	Ratsastusterapia.....	14
2.6.1	Hevosavusteinen psykoterapia .....	14
2.6.2	Fysioterapeuttinen ratsastuskuntoutus.....	15
2.7	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta .....	15
2.8	Muut hevosavusteiset palvelut.....	16
3	Suomenhevonen kuntouttajana.....	17
3.1	Suomenhevosen nykytila .....	18
3.2	Suomenhevosten määrä .....	19
3.3	Suomenhevosen käyttö .....	19
4	Kyselytutkimus.....	20
4.1	Tutkimusmenetelmät.....	21
4.2	Tutkimuskysymykset ja toteutus .....	22
4.3	Kysymysjaottelu .....	24
5	Tutkimustulokset.....	24
5.1	Toimijat .....	25
5.2	Palveluiden tarjonta.....	27
5.3	Hevosten määrä .....	29
5.4	Hevosen käyttötausta ja koulutus .....	29
5.5	Toimijoiden kuntoutus- ja terapiapalveluiden tarjonta.....	33
5.6	Hevosrodun ominaisuudet ja valinta .....	35
5.7	Suomenhevosen profiili hevosavusteisuudessa .....	36
5.8	Vapaa sana .....	40

6	Pohdinta .....	41
6.1	Käyttöön soveltuvien hevosten tarjonta .....	43
6.2	Valintakriteerit .....	43
6.3	Tutkimusnäyttö .....	44
6.4	Suomenhevonen ja brändi .....	44
6.5	Hevostalouden ja kuntoutuspalveluiden edistäminen kehittämiskohteena.	45
6.6	Suomenhevosen asema kuntoutuskentällä .....	46
	Lähteet.....	49

## **Liitteet**

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Kysely

## 1 JOHDANTO

Suomenhevosta arvostetaan kotimaisena alkuperäisrotuna. Tämä näkyy Suomenhevosliiton (Timonen, 2020a) mukaan suomenhevoskasvattajien oriiden astutusmäärissä (1818 kpl). Arvostukseen ei ole vaikuttanut koronatilanne tai tammapalkkiojärjestelmän muutokset. Millä tavoin voidaan edistää suomenhevosen käyttöä ja näkyvyyttä?

Suomenhevosen käytöstä on tehty tutkimusta ratsu-, ravi- ja työhevospuolella. Vuonna 2007 tehdyn kyselyn perusteella suomenhevosen kanssa työskenteli ratsastusterapeuteista kaksi kolmannesta. (Suomen Hippos, n.d) Koska uutta tutkimusta ei ole tehty suomenhevosen nykytilasta tai rodun profiloitumisesta, ei ole tietoa suomenhevosen asemasta kuntouttajana ja terapiahevosena saatavilla.

Mitkä ovat ne kriteerit ja tekijät, joiden avulla saadaan kotimainen rotu elinvoimaisemmaksi? Suomenhevosen tulevaisuuden kannalta on kriittistä saada validia tutkimusnäyttöä kuntoutustyössä ja siihen kysymykseen vastataan tässä opinnäytetyössä. Pohjana on käytetty kyselytutkimuksesta saatua aineistoa. Työtä varten on haastateltu erikseen Helsingin ja Uudenmaan (HUS) sairaanhoitopiirissä työskenteleviä ratsastusterapeutteja.

Opinnäytetyön tilaaja on Suomenhevosliitto ry. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa suomenhevosen käytöstä kuntoutustyössä ja terapiapalveluissa. Opinnäytetyössä keskitytään suomenhevoseen ja selvitetään eroavaisuudet eri kuntoutus- ja terapiamuotojen välillä.

Opinnäytetyö on tutkimuspainotteinen. Työn keskeisimmät kysymykset selvittävät suomenhevosen valintaan vaikuttavia tekijöitä, hevosen käyttöominaisuuksia ja lukumäärää sekä hevosta ammatinharjoittajien työparina.

## 2 Hevonen terapia- ja kuntoutustyössä

Hevonen on yhteistyökykyinen opettaja ja hyvä kasvattaja. Hevosia käytetään osana sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluita. Hevostoiminnan merkitys on asiakastyössä moniulotteinen ja hevosen avulla voidaan tarjota kuntouttavia palveluita tai hevosavusteista terapiaa. Hevosten avulla voidaan lisätä asiakkaan tai potilaan psyykkistä hyvinvointia ja fyysistä terveyttä tavoitteellisesti. Hevosen käyttöön vaikuttaa ammattilaisen koulutus ja hevosavusteisen toiminnan tarkoitus.

Hevonen soveltuu terapia- ja kuntoutustyössä eri-ikäisten ihmisten kanssa toimimiseen yksilön rajoitteista ja haasteista huolimatta. Hevosen ja ihmisen välillä tapahtuva vuorovaikutus on monitasoista ja sen avulla voidaan vahvistaa elämänhallintaa, tunnetaitoja ja ihmisen itsetuntoa. Hevosen avulla tehtävä kuntoutustyö on merkittävää jo toiminnan ennaltaehkäisevänä muotona ja hyvinvointia lisäävänä tekijänä. (Piironen, 2019; Martin-Päivä, 2014, s. 89)

Kuntoutuksessa toiminta on aina suunniteltua ja tavoitteellista (15.7.2005/566). Hevosavusteinen toiminta on tällä hetkellä vaihtoehtoinen kuntoutusmuoto (Parviainen, 2020) vaikka hevosten avulla voidaan saavuttaa merkittäviä muutoksia asiakkaan tai potilaan hyvinvoinnissa.

Mattilan (2019) mukaan hevosavusteisissa toiminnoissa ja terapiassa ammattilainen ohjaa vuorovaikutteisesti asiakkaita ja hevosen kanssa syntyvää suhdetta. Hevosen kanssa toimimalla mahdollistetaan tunnetyöskentely ja uusien toimintatapojen syntyminen. (Piironen, 2019; Martin-Päivä, 2014, s. 89)

Psykologi ja ratsastusterapeutti Jyrki Nikanteen haastattelun (2021) mukaan hevosen motivoituminen on edellytys vuorovaikutuksellisuuteen painottuvassa työssä. Eläimen tärkeimpiä ominaisuuksia on kontaktin ottaminen uusiin ihmisiin. Hevosen on voitava hyvin, jotta sitä voidaan käyttää psykiatrisessa työssä. Hevosen ja terapeutin välisen yhteistyön on oltava kyseenalaistamatonta. (Ahonen, henkilöhaastattelu, 31.1.2021, Nikanne, henkilöhaastattelu, 17.1.2021)

Hevosen käyttöä kuntoutus- ja terapiatyössä voidaan tarkastella työn sosiaalisessa kontekstissa tai fysiologisesti merkittävänä työnä. Ihmisen toimintakyky luokitellaan sosiaalisiin, psyykkisiin ja fyysisiin edellytyksiin selviytyä jokapäiväisistä elämän toiminnoista ja itselleen asettamistaan merkityksistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.) Kuntoutus- ja terapiatyö eivät merkitse samaa asiaa silloin, kun niiden toteuttajana on eri ammattikunnan toimijat. Työhön vaikuttaa myös kohderyhmä ja yksilöasiakas. Merkityksiä ja toimintojen eroja tarkastellaan tulevissa kappaleissa erityisesti sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja ratsastusterapian viitekehyksissä.

## **2.1 Kuntoutuksen tavoitteet**

Kuntoutus perustuu tavoitteelliseen ja yksilölliseen suunnitelmaan. Kuntoutuksella pyritään auttamaan yksilön selviytymistä silloin, kun sairaus tai vamma vaikeuttaa osallistumista ja arkielämän toimintoja. (Suomen sosiaali- ja terveysministeriö, n.d.) Kuntoutuksen kesto, tavoitteet ja muut myönnettävät palvelut riippuvat asiakkaan tarvelähtöisyydestä.

Kuntoutuspalveluita järjestetään nuorille ja aikuisille. Kelan lisäksi julkinen terveydenhuolto ja vammaisjärjestöt osallistuvat kuntoutuspalvelujen toteuttamiseen tai kunnan sosiaalipalvelut. (Kela, 2021b)

Kuntoutuksella pyritään osallistamaan asiakas kuntoutumiseen. Kuntoutuksen tavoitteet arvioidaan kokonaisuutena ja huomioidaan asiakkaan elämänvaihe tai tilanteen muutokset. Asiakkaalle tehdään yksilökuntoutuksen arviointi ja se sisältää asiakkaan lääketieteellisen terveydentilan. Moniammatillinen yksilökuntoutus voidaan myöntää tarvittaessa asiakkaan osallistumiseksi ja suoriutumiseksi arjen toiminnoissa ilman säännöllisesti toteutuvaa terapiaa, avomuotoista tai laitospalveluista kuntoutusta. Suoriutuminen ja osallistuminen voidaan perustella lisähötyynä kuntoutustarpeen myöntämiseksi. (Kela, 2021b, s. 46–47)

Honkanen (2019) määrittelee Jyväskylän yliopiston fysioterapian pro gradussa tutkimusanalyysin pohjalta kuvauskategoriat hevosavusteisen kuntoutuksen merkityksellisyydestä kuntoutujille. Hevosavusteisen kuntoutuksen ulottuvuudet kuvataan kuntoutuksen mahdollistajana (I), fyysisen toimintakyvyn edistäjänä (II), tunnetieteen edistäjänä (III) ja osallistumisen mahdollistajana (IV). Kolmen teeman, hevosen rooli, talliympäristön merkitys ja talliyhteisön rooli, avulla kategoriat voidaan erottaa. Kategoria on



hyvä tapa avata kuntoutuksen merkitystä, jonka avulla voidaan kehittää toiminnan mittarointia.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa pyritään sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen ja vahvistamaan kuntoutujan selviytymiskykyä kaikissa toiminnoissa ja elinympäristössä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja menetelmät vastaa syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseen ja yhteiskunnallisen osallisuuden tukemiseen. (Honkanen, 2019, s. 6–7) Mielenterveyttä voidaan edistää sosiaalisella kuntoutuksella (Parviainen, 2020, s. 11–13; Riikonen, 2008, s. 158).

Fyysistä kuntoutusta voidaan toteuttaa hevosen liikkeen välityksellä, jolla edistetään kuntoutujan fyysistä toimintakykyä ja elämänlaatua. Ratsastusterapiassa keskitytään hevosen liikkeen mobilisoivaan vaikutukseen, vartalon hallintaan ja vaikeiden mielenterveysongelmien kuntouttamiseen. (Mäenpää, Kela & Sätilä, 2016, Honkanen, 2019, s. 7–8; Beinotti, Correia, Christofolletti & Borges, 2010, Fields, Brummer, Gloeckner & Wood, 2018; Jormfeldt & Carlsson, 2018)

Psyykkinen kuntoutuminen edistää kuntoutujan tilannetta kokonaisvaltaisesti. Siinä vaikutetaan mielenterveysongelmien tai mielenterveyden häiriöiden aiheuttamaan elämänlaadun heikkenemiseen. Psyykkinen oireilu vaikuttaa ihmiseen psykofyysisesti. Hevosavusteisessa kuntoutuksessa voidaan asettaa tavoitteet mielenterveyden häiriöiden hoitamiseen perustellusti, mikäli yksilön toimintakyky on pitkäkestoisesti ja selkeästi heikentynyt. Kuntoutuksella voidaan hoitaa sosiaaliseen osallisuuteen liittyviä haasteita, jolloin ne kuuluvat sosiaaliseen kuntoutukseen. (Parviainen, 2020)

Honkasen (2019) fenomenografisen tutkimuksen määritelmät ja Parviaisen (2020) teoriakeskeinen tutkimus osoittaa, miten vahvasti hevosavusteisessa kuntoutuksessa kytkeytyvät ulottuvuuksien osa-alueet toisiinsa. Hevosavusteinen kuntoutus voidaan nähdä kuntoutujalle monimerkityksellisenä ja vaativana ammattilaisten toteuttamana työnä. Menetelmää nykymuodossa ei hyväksytä Kelan vaativana lääkinnällisenä kuntoutusmuotona.

## 2.2 Soveltuvan hevosen ominaisuudet ja vaatimukset

Soveltuvan hevosen ominaisuuksista ja vaatimuksista ei ole laatukriteeristöä tai yhtenäistä ohjeistusta. Hevosen koulutus on prosessi ja se voi kestää vuosia. Hevonen ei välttämättä pitkästä koulutuksesta huolimatta sovellu tehtävään kuntoutus- tai terapiatyöhön. Tässä opinnäytetyössä esitellään ammattilaisten näkemyksiä soveltuvasta hevosesta. Tulokset saatiin toteutetusta kyselystä.

Nikanne (2018) kuvailee, miten terapiahevosen valinnassa painottuu hevosen rooli aktiivisena toimijana psykiatrisessa ratsastusterapiassa. Hevonen validoi potilaan tunteita ja reagoi piilotettuun tai tunnistamattomaan. Sosiaalisten taitojen harjoittelemisessa hevosen on oltava neutraali harjoituskumppani. Ahonen (henkilöhaastattelu, 17.1.2021) toteaa, miten työhön soveltuvan hevosen on oltava näytisesti kontaktiin tuleva ja hyvällä tavalla herkkä. Hevosen on oltava tarpeeksi vahva kestääkseen psyykkistä painetta, jota eläin voi joutua työssään kokemaan.

Hevosen on motivoituttava vuorovaikutuspainotteiseen työhön ja oltava hyvinvoiva. Hevonen oppii varsinaisen terapiatyön työskennellessään. Tehtävään sopivaa hevosta valittaessa myyjän kuvaus ei välttämättä vastaa sitä, onko hevosella edellytyksiä terapiahevoiseksi. (Nikanne, henkilöhaastattelu, 17.1.2021)

Ratsastusterapeutti Ala-Honkola (2020) kertoo, miten terapiahevosen on oltava hyväluonteinen, luotettava ja käytös ennakoitavissa. Hevosen liikkumistapa on keskeinen elementti liikevuorovaikutuksen kannalta ja eläimen rakenteen tulee olla työhön soveltuva. Terapiahevosta ratsastetaan usein satulatta, jotta ratsastajalle välittyy eläimen lämpö ja liikkeet. (Palovaara, 2020) Hevosavusteinen kuntoutustyö eroaa terapiatyöstä siinä, ettei siinä välttämättä ratsasteta lainkaan. Toiminnassa voi painottua hevosen kanssa työskentely tallissa ja talliympäristössä, joten hevosen luonteen on sovelluttava maastakäsin tehtäviin harjoitteisiin.

Hevosten avulla tehtävää kuntoutusta on toteutettu Suomessa 2000-luvulta, mutta tutkimusta on tehty vähän. Alan kehittämistyönä on selvitetty tutkimuksen avulla palveluntarjoajien näkemyksiä hevosavusteista työstä ja vaikutuksista. Lipposen ja

Vehmaston (2019, s.61–66) julkaisu antaa puheenvuoron useille alan toimijoille ja asiantuntijoille, kuten esimerkiksi Ritva Mickelssonille. Mickelsson on tarkastellut omia havaintojaan hevosen merkityksestä suhteessa ihmisen hyvinvointiin. Toiminnassa käytettävien hevosten olosuhteet, fysiologiset ja psykologiset rajat turvataan. Riskit minimoidaan valitsemalla sopivat ja koulutetut eläimet. Kirjoittaja korostaa yhteistyötä, kohdennettuja interventioita ja tukiryhmien toteuttaminen.

Tutkimuskatsauksen (2015) perusteella toiminnan vaikuttavuudesta ja toimijoiden laadusta on vaikea löytää tietoa. (Laine, Laitinen, Mäki-Tuuri & Raento, 2015, s. 42–43; Selvinen 2011) Mikä tahansa hevostoiminta ei kuitenkaan ole kuntoutusta eikä täytä toiminnan tunnusomaisia piirteitä. Hevosen käytölle on kriteerit, jotka hevosen on täytettävä soveltuakseen asiakkaiden ja potilaiden käyttöön.

Soveltuvalla hevosella pitää olla fyysisesti tasainen liike ratsastuskäyttöön ja sopiva erilaisille asiakkaille. Hevosen on oltava luottavainen ja utelias ympäristöä kohtaan. (Ahonen, henkilöhaastattelu 31.1.2021) Hevonen pitää peruskouluttaa ja lisäksi hevosen on oltava siedätettävissä asiakas- tai potilastyöhön. Hevosen hyvinvointi ja kestävyys on toiminnan kannalta oleellista.

Suomessa ei ole tarjolla kuntoutustyöhön soveltuvien hevosten tai terapiahevoisten koulutusta. Hevosalan oppilaitoksissa ei tarjota suuntautumista hevosavusteiseen työhön siihen soveltuvien hevosten koulutuksen osalta. Hevosten kouluttaminen kuntoutusasiakkaiden käyttöön vaatii erikoisosaamista mielenterveystyöstä ja kokemusta työskentelystä sosiaali- ja terveysalalla.

Yhdysvalloissa on tehnyt The Certification Board for Equine Interaction Professionals (CBEIP) uraauurtavaa työtä. Järjestön tehtävä on tuoda esiin sertifioituja, hevosvälitteistä työtä toteuttavia ammattilaisia valmennuksen, opetuksen ja mielenterveystyön parissa. Järjestö ei ole sitoutunut edustamaan tiettyjä metodeja tai tarjoamaan varsinaista koulutusta. Järjestö tuottaa tietoa ja tukee turvallisia asiantuntijoiden toteuttamia palveluita. Järjestöllä on ammattilaislista palveluntarjoajista, jotka ovat suorittaneet vaadittavan näytön ja täyttävät kelpoisuuden. (CBEIP, n.d.) Euroopassa asiantuntijoiden edustustyötä tekee International Association for Horse Assisted Education (EAHAE). Yhdistyksen visio on kehittää

asiantuntijuutta ja luoda hevosavusteisen koulutuksen yleismuotoa niin järjestöissä, laitoksissa ja yrityksissä kuin yksilöllisiin tarkoituksiin. Toimintaa tarjotaan muun muassa koulutustilaisuuksina, seminaareina ja kurssitoteutuksina. Koronatilanteen vuoksi kansainvälinen konferenssitapahtuma on siirretty. (EAHAE, n.d.)

### **2.3 Toimintaan käytettävän hevosen koulutus**

Toiminnassa käytettävä hevonen siedätetään erilaisiin asioihin ja tilanteisiin. Eläimen oppimisessa voidaan käyttää apuna klassista tai operanttia ehdollistumista. Koulutus pilkotaan osiin ja positiivisten vahvisteiden avulla pyritään yhdistämään eläimen oppiminen toiminnan ärsykeisiin tai seuraamuksiin. (Mannila, Turun yliopiston luento, 2017; Kantinkoski, 2017) Yhtenäistä käytäntöä hevosten kouluttamisen osalta ei ole.

Kuntoutustoiminnan toteuttajan on tunnettava hevonen ja tiedettävä hevosen sietämät rajat, jotta vältetään hevosen ylikuormittuminen. Ylikuormittumista on syytä välttää siitä aiheutuvien pakoreaktioiden ja niiden vahvistumisen tai muiden epätoivottujen reaktioiden takia.

Kuntoutustyöhön käytettävän hevosen kanssa toimiminen vaatii hyvää hevosen ruumiinkielen tunnistamista ja ymmärrystä saaliseläimen lajinmukaisesta käyttäytymisestä. Hevonen on suuri eläin ja hevosen kanssa työskentelevä ammattilainen kantaa vastuun asiakkaiden ja hevosen turvallisuudesta. Hevosen kohtelun ja hyvinvoinnin on aina noudatettava eettisiä sääntöjä. Hevosen kaikessa kohtelussa on vältettävä pelkoa aiheuttavaa käytöstä ja väkivaltaa.

HUS:n ratsastusterapian hevoset ovat perusratsastukseen koulutettuja ennen asiakastyöhön tuloaan. Valmiiksi koulutettuja terapiahevosia ei ole tarjolla, joten ratsastusterapeutit kouluttavat hevoset. Hevosen valitsee terapeutti. (Ahonen, henkilöhaastattelu, 31.1.2021, Nikanne, henkilöhaastattelu, 17.1.2021) Ahonen (2021) kertoo, miten terapiahevosen on oltava iältään vähintään 6-vuotias. Rakenteeltaan hevonen saa olla mieluummin pyöreän mallinen kuin kapea. Hevonen ei saa olla ventoselkäinen. Liikkeiden pitäisi olla pehmeät eikä mielellään turhan isoja. Koulutuksessa hevonen valmistellaan luotettavaan käytökseen.

Kauppinen (2020) mukaan hevosen temperamentin ja persoonallisuuden huomioiminen edistää hevosen hyvinvointia. Hevosella voi olla ominainen tapa käyttäytyä ja reagoida. Synnynnäisiin ominaisuuksiin vaikuttaa hevosen rotu, sukupuoli ja sukulinja. Hevosen oppimiseen vaikuttaa hevosen oppimistapa ja annetut tehtävät. Oppimista tapahtuu jatkuvasti tietoisella ja tiedostamattomalla tasolla. Ihminen voi palkita hevosen emotionaalisesti huomioimalla hevosen persoonallisuuden ja vaikuttaa täten hevosen motivaatioon. Hevosen kouluttamisessa olisi syytä huomioida stereotyyppisen käyttäytymisen välttäminen. (Eläinten hyvinvointikeskus, 2020)

## **2.4 Eläinavusteinen kuntoutus**

Eläinavusteisia menetelmiä toteutetaan Suomen kuntoutusjärjestelmässä. Kelan (2021b) vaativan lääkinnällisen kuntoutus- julkaisun mukaan eläinten käyttö on lisääntymässä. Eläimiä voidaan käyttää niin tunteiden säätelyn, käytöshäiriöiden, tuntoharjoittelun tai havainnoinnin yhteydessä ja erilaisina motorikan menetelmien apuna. (Kela, 2021b, s. 44) Eläinavusteisessa terapiassa, Animal Assisted Therapy, (AAT) käytetään hevosia ja muita eläinlajeja. Palveluntarjoaja on sosiaali- tai terveysalan ammattilainen ja terapiaa toteutetaan huomioimalla diagnoosi, tavoite ja suunnitelma. (Hautamäki, Ramadan, Ranta, Haapala & Markkanen, 2018, s. 16–17) Eläinavusteisen terapian toimijoilla on terapia-alan koulutus ja eläinavusteisen menetelmän koulutus erikseen. Käytettävä eläin soveltuu terapiatoimintaan. (Kela, 2021b)

Eläinavusteista kuntoutusta voidaan tarjota virikkeellisenä ja hyvinvointia lisäävänä eläinavusteisena toimintana, Animal Assisted Activity (AAA). Toiminta ei ole terapiatyötä. Eläinavusteinen toiminta voi parantaa koettua hyvinvointia ja elämänlaatua. (Green Care Finland, n.d.b)

Kuntoutustarve arvioidaan ja toiminta pohjautuu siihen. Aikaisemmin kuntoutustarve ja sen arviointi on nähty lääketieteen alaan kuuluvaksi. Tällä hetkellä sosiaalista kuntoutusta ei tunnisteta Kelan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämiseksi eläinavusteiseen terapiaan tai ratsastusterapiaan. Kelan (2018) julkaiseman tutkimuksen mukaan sosiaalisen kuntoutuksen käsite on jäsentymätön ja vaatii kehittämistyötä. (Romakkaniemi, Lindh & Laitinen, 2018)

## 2.5 Hevosavusteinen kuntoutus

Honkasen (2019) mukaan hevosavusteinen kuntoutustyö tarkoittaa tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jossa ihmisen psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä edistetään hevosen kanssa.

Hevosavusteista kuntoutustyötä on tehty mielenterveys- ja päihdetyössä sosiaalisen kuntoutuksen keinoin. Kuntoutustyö eroaa terapiatyöstä, vaikka hevosen kanssa voidaan toteuttaa molempia. Kuntoutuksen menetelmää voidaan tarjota esimerkiksi vankiloissa ja lastensuojelulaitoksissa. Hevosavusteista kuntoutusta ja terapiaa on käytetty esimerkiksi Equine-Facilitated Prison-Based Program -muodossa vankiloissa tarkastellen ihmisen ja hevosen välistä vuorovaikutussuhdetta ja hevosen vaikutusta vangin tunnesäätelyyn ja käytökseen. (Bachi, 2014) Laatu tutkimus osoitti ohjelman vaihtoehtoisena mahdollisuutena ja sen tärkeyden vangeille kokea kumppanuutta hevosen kanssa ja käsitellä psykologisia vaikutuksia oppimalla hevosvälitteisesti uusia taitoja. Tavoitteellisella toiminnalla pyrittiin yksilön kykyjen kehittymiseen sosiaalisen oppimisen avulla. Vastaavia kansainvälisiä menetelmätutkimuksia on tehty pilotointia varten.

Suomessa tärkeimpiä hevosavusteisen kuntoutuksen muotoja ovat sosiaalipedagoginen hevostoiminta (SPHT) ja ratsastusterapia. Näiden eroavaisuuksia voidaan kuvata siten, että sosiaalipedagogista toimintaa voidaan tehdä kuntoutuksena mutta ei terapiana. Yhteinen nimittävä tekijä toiminnalle on ihmisen ja hevosen oleminen keskiössä. Kuntoutustyötä voidaan käyttää syrjäytymistä ja mielenterveysongelmia ennaltaehkäisevänä. (Honkanen, 2019)

Suomen Kuntoutusliitto tarjosi ensimmäisen kerran maassamme hevosiin liittyvää fyysistä kuntoutusta vammaisratsastusleirinä vuonna 1972. Ratsastusta tarjottiin esteettömänä ja liikunnallisena elämyksenä rajoitteen sallimissa rajoissa. Näkemyksen laajentuessa kohti kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa tarjottiin saksankielinen ratsastusterapiakurssi 1980-luvun lopulla. (Laine, Laitinen, Mäki-Tuuri & Raento, 2015, s. 43; Selvinen, 2011) 2000-luvun puolella hevosen käyttö lisääntyi hyvinvoinnin tukemiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Sosiaalipedagoginen viitekehys seurasi toiminnassa mukana ihmisen ja hevosen välisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden muodostaessa toiminnan perustan. Hevosten käyttö

laajeni 2010-luvulla avohuollon tukitoimiin ja ennaltaehkäisevään työhön, toimintakyvyn ylläpitämiseen, lastensuojeluun, perhekoteihin ja vanhusten virikkeellistämiseen. (Laine, ym, 2015; Laitinen & Mäkinen-Tuuri, 2014) Hevonen on soveltunut käyttöön taustoiltaan erilaisten asiakkaiden kanssa, sillä hevonen peilaa ihmisen käytöstä ja tulkitsee yksilön tunteita. Toimintaan on yhdistetty esimerkiksi ratkaisukeskeisyyden mallia. Puustjärven artikkelissa (Duodecim, 2019) kirjoitetaan ratkaisukeskeisestä ohjaamisesta. Se voi olla valmennuksena hyödyllinen asiakkaiden kanssa, joilla on todettu neuropsykiatrisia oireyhtymiä.

Hevosavusteisen toiminnan ja interventioiden kautta siirretään hevosten kanssa tehdyt ja opitut toiminnot kuntoutujan arkeen ja elämänhallintaan. Parviaisen (2020) mukaan tekijöiden yhteisvaikutukset lieventävät psykososiaalisia haasteita. Hevosavusteinen toiminta on sen kattavuudesta huolimatta tällä hetkellä vaihtoehtoinen kuntoutusmuoto.

Hevosavusteisuudessa tavoitellaan taitojen oppimista sosiaalisella kuntoutuksella ja hyvinvoinnin kehittymistä fysiologisten vaikutusten avulla. (Parviainen, 2020)

Hevosavusteinen toiminta sisältää maastakäsin työskentelyä ja hevosen kanssa yhteyden rakentamista. (Equine Learning Org Uk, n.d.) Hevosavusteinen toiminta yhdistää ihmisen hyvinvoinnin hevosten kanssa toimimiseen luonnossa.

### **2.5.1 Hevosavusteisen kuntoutuksen termit**

Opinnäytetyössä käsitellään termistöä, joka liittyy hevosilla tehtävään kuntoutukseen. Terminologiassa hevosavusteisuus, hevoskuntoutus ja hevosten avulla toteutettava terapiatyö ovat eri asioita, koska määriteltäviin toimintoihin vaikuttaa työtä toteuttavan ammattilaisen koulutustausta ja asiakkaan tavoitteiden muovautuminen yksilötarpeen mukaisesti.

Hevosavusteinen kuntoutus eurooppalaisittain on jaettu kasvatusta tukevaan heilpedagogiseen ratsastusterapiaan ja motoriikkaa tukevaan hippoterapiaan. Yhdysvalloissa hevosavusteisuus on jaettu erikseen menetelmien tavoitteiden saavuttamisen mukaisesti hevosavusteiseen toimintaan Equine-Assisted Activities (EEA), hevosavusteiseen oppimiseen Equine-Assisted Learning (EAL), hevosavusteiseen psykoterapiaan Equine-Facilitated

Psychotherapy (EFP), ratsastusterapiaan Equine-Assisted Therapy (EAT) ja siihen kuuluvaan hippoterapiaan Hippotherapy ja terapeuttiseen ratsastukseen Therapeutic Riding kategorioihin. (Honkanen, 2019, s. 4; Mäenpää ym. 2016) Ylianttila (2018) kertoo Oulun yliopistolle tekemässään kandidaatin tutkielmassa, miten hevosavusteiset kuntoutusmuodot ovat osa kansainvälisiä kattojärjestöjen määrittelemiä termejä. Suomessa termien käyttö on sekalaista koska yhtenäistä kriteerimenetelmää niiden käyttöön ei ole ja toisaalta ammattilainen voi käyttää useampaa toimintamallia työssään.

Kansainvälinen hevostoiminnan kattojärjestö on Professional Association of Therapeutic Horsemanship International, PATH International. (PATH, 2019) Voittoa tavoittelematon järjestö perustettiin vuonna 1969 alun perin erityistarpeita omaavia yksilöitä varten. Toiminta on laajentunut sen kehittyessä ja eriytyessä.

Turnerin (2015) mukaan kansalliset järjestöt voivat liittyä jäseniksi International Association of Human Animal Interaction Organisations (IAHAIO):n sitoutumalla kansainvälisen eettisen koodiston noudattamiseen terapiaeläimen käytössä. Ohjeistus koskee eläimen lajityypillistä käyttäytymistä, stressitöntä elinympäristöä, kouluttamisen positiivista vahvistamista ja eläimen palkitsemista. (Tuomivaara, 2015) Suositukset uudistettiin eri määritelmien käytöstä vuonna 2018. IAHAIO:n lisäksi alan kansainvälisenä kattojärjestönä toimii Animal Assisted Intervention International (AAII). Järjestöllä on jäsenyyskriteerit ja toiminnan standardit, jotka velvoittavat järjestöön kuuluvia. (AAI, 2021) Eläinten hyvinvoinnin takaaminen ja työn dokumentointi on pakollista.

### **2.5.2 Hevosalan tutkintokoulutus ja hevosavusteinen koulutus**

Suomessa hevosalan tutkintotavoitteista koulutusta järjestetään ammatillisena ja erikoisammattillisina koulutuksina toisen asteen oppilaitoksissa. Tutkinnon voi suorittaa oppisopimuskoulutuksena. Lisäksi tarjotaan täydennyskoulutusta. Suomessa ei ole hevoskoulutukseen erikoistunutta yliopistokoulutusta tarjolla kuten esimerkiksi on Ruotsissa SLU, Ruotsin maataloustieteellisessä yliopistossa suoritettava Hippologin koulutus. Hevosavusteista yliopistotasoisista tutkintokoulutusta ei ole tarjolla.



Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutusta järjestetään Ypäjän hevosopistolla ja Hämeen ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Koulutus aloitettiin tammikuussa vuonna 2021 ja se päättyi vuoden kuluttua helmikuussa. (Ypäjän Hevosopisto, 2021b.) Itä-Suomen yliopisto järjestää koulutusta yhteistyössä koulutus- ja kehittämispalvelu Aducaten, Etelä-Pohjanmaan Opiston ja Kainuun ammattiopiston kanssa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta toteutuu täydennyskoulutuksena ja on ensisijaisesti tarkoitettu korkeakoulututkinnon suorittaneille kasvatus-, sosiaali- tai terveysalan ammattilaisille sekä muun soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittaneille ammatinharjoittajille. Koulutukseen osallistuvalla on oltava vankka hevostyökokemus. Koulutukseen voi osallistua soveltuvalla toisen asteen ammatillisella koulutus pohjalla. (Ypäjän hevosopisto, 2021b) Edellämainitut koulutukset ovat Sosiaalipedagogisen hevostoimintayhdistyksen hyväksymiä ja ne täyttävät yhdistyksen asettamat kriteerit.

Ratsastusterapeutin koulutusta järjestää Suomen ratsastusterapeutit ry. Ypäjän hevosopistolla ainoana oppilaitoksena Suomessa. Hakijan soveltuvuusvaatimuksina edellytetään vähintään AMK-tasoinen tutkinto (210 opintopistettä) sosiaali- ja terveydenhuollon alalta, kahden vuoden kokopäiväinen työkokemus omalta käytännön kuntoutusalalta ja vahva hevososaaminen hyvän perusratsastustaidon lisäksi. (Ypäjän hevosopisto, 2021a) Seuraava koulutus on suunniteltu alkavaksi vuonna 2022.

Valtakunnallinen Green Care Finland ry (2021a) yhdistys päivittää sivustolleen ajantasaista tietoa eläin- ja hevosavusteisista koulutuksista ja menetelmistä. Laadun takaamiseksi vaaditaan opintokokonaisuuksien edellyttämä teoreettinen osaaminen, jonka ilmaisemiseksi voidaan myöntää LuontoHoivan tai LuontoVoiman laatumerkit. Käsitteet vastaavat suomenkielistä vastinetta Green Care -termille. (GCF, n.d.b) Laatumerkkejä voidaan hyödyntää vastuullisen palvelutuotannon ja luotettavan asiakastyön esiin tuomiseksi.

Hevosavusteisesta työstä Suomessa ja Hevosavusteinen terapiatyö on jaksotettu koulutuskokonaisuus. Koulutus on kohdennettu ammattihenkilöille ja riittävän työkokemuksen omaaville. Koulutusta järjestetään maaliskuusta 2021 alkaen Itä-Suomen yliopiston, Jatkuvan oppimisen- ja kuntoutuskeskus Metkun järjestämänä. (Itä-Suomen yliopisto, 2021)

HAT hevosavusteinen toiminta on täydennyskoulutusta (Suomen Ratsastajainliitto, 2020c) HASP hevosavusteinen sosiaalipedagogiikka on Ypäjän Hevosopiston koulutusta sosiaali-, terveysterveyden- ja opetusalan yrittäjille. (Ypäjän Hevosopisto, 2021) Ammattilaisten koulutuksessa tuodaan esiin kokemusasiantuntijuuden merkitys. Kokemusasiantuntijuudesta kerrotaan lisää luvussa 2.8.

Hevosopiston myöntämää nimikettä hevosavusteisen toiminnan ohjaaja<sup>®</sup> nimikettä voi hakea suorittettuaan HASP ja HAT koulutukset (25 opintopistettä), hevosavusteisten palveluiden ammattitutkinnon tai sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutuksen (25 opintopistettä). (Suomen Ratsastajainliitto, 2020c)

### **2.5.3 Harjoitusmenetelmät**

Hevosen avulla voidaan perehtyä useiden menetelmien käyttöön. Harjoituksina voidaan teettää kehotietoisuus- ja hengitysharjoituksia, psyykkistä hyvinvointia lisääviä rentoutusharjoituksia tai hevosen selän tuntemuksina psykomotorisesti vahvistavina ja edistävinä kokemuksina. Harjoitusmenetelmien käyttöä ohjaa kuntoutujan aktivointi. Harjoitusmenetelmien valintaan vaikuttaa toimintaa toteuttavan ammatti- ja hevostoiminnan muoto.

### **2.5.4 Interventiot**

Hevosavusteista toimintaa voidaan toteuttaa laitoksissa eläinavusteisina interventioina. Toiminnassa korostuu ihmisen ja hevosen välinen suhde. Eläinten läsnäolon vaikuttavuudesta on tehty tutkimusta ja todettu positiiviset vaikutukset stressihormoni kortisolin ja mielihyvähormoni oksitosiinin tuotannossa. Toteuttaminen ei vaadi ammattitaitoa. Eläimen soveltuvuus toimintaan on kuitenkin testattava. (Setälä, 2019; Hautamäki ym. 2018, s. 5; Latvala-Sillman, 2018, s. 15; Ikäheimo, 2013, s. 7; Laukkanen, 2013, s. 22; Beetz, Uvnäs-Moberg, Henri & Kotrschal, 2012) Eläinavusteisia interventioita kuntoutuksessa -tutkimushanke käsittelee eläinavusteista terapiaa laitospuolisena. Eläinavusteisen terapian toteutumista täsmennetään hankkeen tutkimustiedon avulla. (Kela, 2021b, s. 44)

Käytettyjen menetelmien hyödyistä on kerätty tietoa kysely- ja haastattelumuodossa. Eläinavusteisten menetelmien on todettu olevan rauhoittavia ja vaikuttavuudeltaan stressiä lieventäviä esimerkiksi autismin kirjon lasten käytännön hoitotyössä. Ammattilaisen tulee noudattaa lainsäädäntöä ja eläimen oltava hyväksytty soveltuvuudeltaan. (Hautamäki, Ramadan, Ranta, Haapala & Suomela-Markkanen, 2018, s. 18, 56)

## **2.6 Ratsastusterapia**

Ratsastusterapia (EAT) Equine Assisted Therapy on suunnitelmallista ja yksilötasolla tehtyä tavoitteellista kuntoutusta ratsastusterapeutin ja hevosen yhteistyönä. Ratsastusterapia on asiakkaan lääkinnällisen kokonaiskuntoutuksen osa soveltuen psyykkiseen, fyysiseen tai sosiaaliseen kuntoutustarpeeseen. (Mattila-Rautiainen, 2019, s. 20–21) Ratsastusterapiassa kuntoutuja hyötyy hevosen liikkeestä tasapaino-, tunto- ja liikeaistien tuntemuksien välityksellä. Hevosen, terapeutin ja ratsastajan välillä toimiva vuorovaikutus perustuu luottamukseen ja turvallisuuteen. (Suomen Ratsastajainliitto, n.d.)

Ratsastusterapia on vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta, joka perustuu asiakkaan konkreettiseen arjesta suoriutumiseen ja osallistumiseen. Hoidollinen syy ei ole riittävä peruste vaativan kuntoutuksen järjestämiseksi. Fysioterapeutin ja toimintaterapeutin järjestämä ratsastusterapia on koulutusten lähestymistapojen vuoksi erilaista, mikä näkyy asiakkaan hakemuksessa ja suunnitelman kuntoutustavoitteissa. (Kela, 2021b, s. 3, 36–37)

Ratsastusterapiaa on myönnetty 1.1.2019 lähtien Kelan yksilö- ja ryhmäterapioina fysioterapeutin ja toimintaterapeutin toteuttamana (Kela, 2021b). Suomessa koulutetut ratsastusterapeutit-SRT® on listattu jäsenyhdistyksen sivuille, joka toimii edunvalvojana ja ratsastusterapeuttien omana tiedonkanavana. (Suomen Ratsastusterapeutit, n.d.)

### **2.6.1 Hevosavusteinen psykoterapia**

Ratsastusterapiaa voidaan tarjota myös psykologisena tai psykiatrisena ratsastusterapiana muiden hoitomuotojen ollessa tehottomia. Hevosavusteinen psykoterapia on tavoitteellinen vuorovaikutusprosessi psyykkisen häiriön poistamiseen tai lievittämiseen ammatillisena terveydenhuollon toimintana. Harjoittelussa havainnoidaan reaktioita ja tunteita suhteessa

hevoseen ja opetellaan rakentavaa tapaa käyttäytymismalleihin ja tunnesäätelyyn. (Wasenius, n.d.) Hevosavusteinen psykoterapia sanoittaa ja pyrkii tuomaan tietoisuuteen asiat, jotka ovat ihmiselle ongelmallisia. (Juntti, 2015) Toiminnassa hyödynnetään talliympäristöä ja talliyhteisön jäseniä osana vuorovaikutusta. (Metku, n.d.) Hevosavusteista psykoterapiaa toteuttavalla palveluntarjoajalla on psykoterapeutin koulutus.

Hevosavusteiseen kuntoutukseen erona on se, että toiminnassa hoidetaan eri ikäisiä lapsi- ja aikuispotilaita. Potilailla on diagnosoitu masennus- ja ahdistuneisuushäiriöitä.

### **2.6.2 Fysioterapeuttinen ratsastuskuntoutus**

Fysioterapeuttisen ratsastuskuntoutuksen toteuttaminen vaatii Valviran myöntämän oikeuden harjoittaa fysioterapeutin (AMK) ammattia laillistettuna ammattihenkilönä. (Kela, 2019a, s.18) Fysioterapeutin koulutusohjelmassa perehdytään ja valmistutaan toimintakyvyn, liikkumisen ja kuntoutuksen asiantuntijoiksi. (Suomen Fysioterapeutit, 2021) Fysioterapian tavoitteita voidaan tukea ratsastusterapiassa silloin, kun kyseessä on kehon ja liikkeiden hahmottamisen vaikeus, motorinen ongelma, kehityshäiriö tai näkövammaisuus. Ratsastusterapiaa voidaan käyttää myös motivointikeinona. (Kela, 2021b, s. 37)

### **2.7 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta**

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan (SPHT) lähtökohtana on dialogisuus, osallisuus ja kokemuksellisuus. Hevostoiminnan sisältö on hevosen ja ihmisen vuorovaikutusta sosiaalisena kuntoutuksena. Ihminen kokee elämyksiä ja toimii osana yhteisöä. Toiminta perustuu sosiaalipedagogiikan teoriaan ja se on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista. Hevostoiminnalla vaikutetaan hyvinvoinnin tukemiseen ja syrjäytymisen riskiin. Yksilö voi oivaltaa hevosen kanssa tehtävien harjoitusten ja talliympäristössä toteutetun toiminnan kautta yhteyden omaan arjenhallintaan ja millä tavoin hyvinvointiin liittyvät asiat kytkeytyvät terveellisen ravinnon ja ruoka-aikojen, hygienian, liikunnan ja riittävän levon tarpeisiin. (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry, 2020) Sosiaalipedagoginen toiminta ei ole terapiaa. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toteuttamiseen vaikuttaa ohjaajan pohjakoulutus.

Hevosalan osaamiskeskuksen (Hippolis, n.d.) mukaan hevosavusteinen toiminta soveltuu elämänhallinnan harjoittelun tukitoimina. Rajahalme (Hippolis, 2018) kuvaa hevosavusteista toimintaa kustannustehokkaana kuntoutusmuotona käytöshäiriöissä ja tunne-elämän haasteissa. Hevosavusteisen toiminnan myönteiset vaikutukset ovat pitkäkestoisia ja muutokset näkyvät jo 1–2 toimintakerran tuloksina. Mickelssonin (Lipponen & Vehmasto, 2019) mukaan hevosavusteinen toiminta luo yhteenkuuluvuutta ja auttaa tunnistamaan omia tunteitaan hevosen välityksellä. (Suomen Ratsastajainliitto, 2018b)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta soveltuu toteutettavaksi kuntouttavana työtoimintana, syrjäytymisvaarassa oleville ihmisille ja lastensuojelun tai päihdetyön tukitoimina. Lastensuojeluyksiköissä voidaan järjestää sijaishuollon työn tukena sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja voimauttavan valokuvauksen menetelmää. Menetelmien käytön viitekehys on Green Care toiminnassa ja sosiaalipedagogiikassa. (Holopainen & Keto, 2020) Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajat voivat hyödyntää osaamistaan muiden menetelmien käytössä toimiessaan asiakkaan kanssa.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta, SPHT<sup>®</sup> OHJAAJA- nimikettä voi hakea yhdistyksen jäsen. Rekisteröidyn nimikkeen käyttöoikeutta haetaan kouluttautumisen jälkeen, mikäli täyttää vaadittavat kriteerit. Koska yhdistys on ottanut vuonna 2021 käyttöönsä laatu- ja vaikuttavuustyökirjan, veloitetaan rekisteröityä ohjaajaa täyttämään laatutyökirjaa. (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry, 2021)

## **2.8 Muut hevosavusteiset palvelut**

Hevosavusteisia palveluja tarjotaan erilaisten markkinointinimikkeiden ja kouluttajien lanseeraamina. Toimintaa voidaan tarjota polyvagaalisen teorian käytännön sovellutuksissa, voimauttavissa ja hevosavusteisissa mindfulness-palveluissa, valmennuksissa ja eläinavusteisessa Easel-tunnekasvatuksessa. Kouluttajat tarjoavat lyhytkursseja ammattilaisille ja muille asiakkaille.

Kokemusasiantuntijoiden koulutus ja merkitys kokemustiedon välittämisessä on kasvussa sosiaali- ja terveysalalla. Ypäjän hevosopiston tarjoamassa HASP-koulutuksessa huomioidaan kokemusasiantuntijoilta saatu näkökulma. Omakohtaisista kokemuksista välitetään tietoa

voimavarakeskeisesti toipumisen, vammautumisen, sairastamisen tai elämäkokemusten pohjalta. Tarkoitus on parantaa palveluntarjontaa. (Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry, n.d.) Kokemusasiantuntijatietoa muiden hevosavusteisten palveluiden osalta ei ole vielä saatavilla.

Kokemusasiantuntijuutta voidaan hyödyntää aktiivisena osana kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluprosessin vaiheissa. Ammattilaisten tarjoamien palvelujen rinnalla tulisi tarjota vertaistukeen perustuvaa ryhmätoimintaa huomioimalla ihmislähtöisyys ja luottamuksellisuus. (Wahlbeck, Hietala, Kuosmanen, McDaid, Mikkonen, Parkkonen, Reini, Salovuori & Tourunen, 2018, s.38)

### **3 Suomenhevonen kuntouttajana**

Suomenhevosesta ja rodun käyttömääristä kuntouttajana ei ole varsinaista tutkimustietoa saatavilla. Suomenhevosesta ja rodun piirteiden vahvuuksista on viittauksia hevosyhdistysten sivuilla, mutta tutkimusnäyttö puuttuu.

Suomenhevosta on aikaisemmin käytetty eläinavusteiseen työtoimintaan. Pelson vankilassa oli kuusi suomenhevosta vuoden 2010 syksyyn asti, kunnes tallitoiminta päättyi.

Tallityöskentely oli säännöllistä ja rutiininomaista sisältäen hevosen ja vangin välistä vuorovaikutusta. Hevosten hoitaminen poikkesi vankilan muiden tuotantoeläinten hoidosta, sillä jokaisella vangilla oli oma liikutettava hoitohevonen. (Vainionpää, 2011, s. 9–10)

Huittisissa, Satakunnan vankilassa suomenhevosta käytetään yhä työhevostoiminnassa.

Vankila on erikoistunut maanviljelyyn ja vankilan hevoset ovat pääasiassa työhevosta eivätkä terapiahevosina. Suomenhevosista Pekan ja Toukon kanssa työskentelemiseksi on vangin pitänyt osoittaa luotettavuutensa, koska työnjohto vain ohjaa vankeja. (Haarala, 2016)

Vankilassa hevosten kanssa työskentely mahdollistaa ihmisen itseluottamuksen kasvun ja erilaisen toimintamallin opettelun totutuista tavoista.

Hevonen avaa ihmiselle mahdollisuuden tunteiden käsittelyssä herkkien, vaikeiden ja pitkäkestoisten haasteiden tulkitsemiseen taustasta riippumatta. Kauton (Ikävalko, 2010) mukaan suomenhevonen on toiminut tunnelukkojen avaajana psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten ratsastusterapiassa.

Suomenhevosiä on käytetty terapiahevosina HUS:ssä. Terveysthuollon yksikön tarjoama psykiatrinen terapiatoiminta on uniikkia eikä vastaavaa toimintaa ole muualla tarjolla. Toimintaan käytettävistä suomenhevosista tunnetuksi tullut Pahe työskenteli 22 vuotta terapiahevosena. (Nikanne, henkilöhaastattelu, 17.1.2021) Pahe siirrettiin HUS:n muiden omistamien hevosten kanssa Paloniemen sairaalan omalta tallilta Laakspohjan kartanon tiloihin. (Peltoniemi, 2017, s. 26–27) Nikanteen (2021) mukaan suomenhevonen työskenteli viimeisinä vuosinaan taitavasti ja kuormittumatta. Tiaisen (2018) artikkelissa kerrotaan potilaasta, jolla on Aspergerin oireyhtymä ja todettu vaikea masennus. Henkilö koki saaneensa merkittävää apua sairauksiinsa hevosen avulla. Suomenhevosen kanssa työskennellessä korostui kehonhallinta ja tunteiden käsittely, joiden avulla potilas on saanut keinoja omien tunteidensa työstämiseen. Pahe osoittautui rauhalliseksi ja kärsivälliseksi hevoseksi potilastyössä viimeisiin työskentelyvuosiinsa saakka.

### **3.1 Suomenhevosen nykytila**

Suomenhevosen neljä jalostussuuntaa ovat ratsu-, juoksija, työ- ja pienhevonen. (Suomen Hippos n.d.) Eri suunnilla on omat yhdistyksensä. Suomenhevosen jalostustoiminnassa tapahtui muutoksia vuonna 2020 rodun jalostustavoitteiden, kasvatuksen tukikäytäntöjen, oriiden arvostelun kehittämisen ja oriiden tammakiintiöiden rajoittamisen suhteen. Jalostusvaliokunnan vahvistama oriiden maksimitammamäärän raja on vuonna 2022 oria kohden 100 tammaa. (Suomen Hippos, 2019) Suomenhevosen jalostustavoitteista on keskusteltu kriittisesti julkisuudessa.

Suomenhevosjalostuksessa tavoitteena on terve ja hyväliikkeinen, kestävä hevonen. Suomenhevonen on tasainen, suorituskykyinen ja hyvärakenteinen. Suomenhevonen soveltuu rakenneominaisuuksiltaan kuntoutusalan asiakastyöhön, sillä hevoselta vaaditaan hyvän rakenteen lisäksi soveltuvaa luonnetta asiakas- tai potilastyöhön.

Suomenhevoskasvatusta tekevillä talleilla ei kuitenkaan ole erikoistumista terapiahevosien tai kuntoutuspalveluihin käytettävien hevosten kasvatukseen tai koulutukseen.

### 3.2 Suomenhevosten määrä

Suomenhevosta on yhteensä noin 20 000 yksilöä ja varsojen määrä noin 1000 yksilöä vuodessa. (Suomen Hippos, 2020) Suomenhevosrodulle avattiin oma geenipankki Luonnonvarakeskukseen vuonna 2018. Pankkiin tallennetaan kansallisen geenivaraohjelman toimesta valikoitujen oriiden spermaa rodun jäljellä olevien sukulinjojen turvaamiseksi. Nagoyan pöytäkirja velvoittaa Suomea vuonna 2016 voimaan astuneen sopimuksen sisältönä geenivarojen oikeudenmukaisesta käytöstä. Tavoitteena on edistää perinteistä työhevostaitoa, joka on katoava kansanperinne. Kantanen (2018) kertoo valmiuden säilyttämisestä poikkeustilanteiden varalta. (Luonnonvarakeskus, 2018)

Suomenhevosten määrää sosiaali- ja terveysalan toimijoiden käytössä selvitetään tutkimustuloksia koskevissa luvuissa ja pohdinnassa annetaan kehittämisajatuksia suomenhevosen profiloitumiseksi hevosavusteiseen kuntoutukseen.

### 3.3 Suomenhevosen käyttö

Suomenhevonen on muuntautumiskykyinen hevonen. Rotua käytetään urheiluhevosenä, elämysten tuottajana, terapiatyössä, sosiaalisessa kuntoutuksessa, liikuttajana ja maisemanhoitajina sekä maaseudun vetovoimaisina tekijöinä. Suomenhevosrodulla on oma päivä joka vuosi syyskuun kuudentena päivänä. Suomenhevosen monipuolisuutta tuodaan nykyään esiin sosiaalisessa mediassa aihetunnisteita käyttämällä ja kannustamalla rodun näkyvyyteen. (Suomen Ratsastajainliitto, 2020a)

Suomenhevosiin liittyviä opinnäytetöitä ja pro graduja tehdään korkeakouluissa, jotka tuottavat tärkeää aineistoa hevostiedon ja käytön lisäämiseksi. Suomenhevosen olemassaolon turvaamiseksi käytön edistäminen on keskeinen asia.

Suomenhevosista kirjoitetaan julkaisuja liiton jäsenyhdistyslehdessä, Hevosurheilussa ja Maaseudun Tulevaisuudessa. Rodun monipuolisia saavutuksia voidaan nostaa esiin juoksijoiden ravimestaruuksina ja muissa harrastuksissa kuten esimerkiksi karjapaimennustyössä 15-vuotiaan Kodan kanssa (Kallio, 2020) ja koulumestaruushopeaa vuonna 2020 ori Hessin Leevin voittamana. (Savolainen, 2020) Terapiahevosten osalta on



uutisointia Paheesta, joka oli toiminnassa alusta saakka mukana tehden pitkän työuran potilaiden suosikkihevosena. (Tiainen, 2018) Suomen Hippoksen (2020) julkaisun mukaan R.R. Panu on raviradoilta eläköitymisen jälkeen toiminut vuodesta 2011 alkaen terapiahevosena. Kaikkea mahdollista julkisuusarvoa ei ole toistaiseksi hyödynnetty kuntoutustyössä olevien suomenhevosten osalta.

#### **4 Kyselytutkimus**

Toimeksiantajan kanssa keskusteltiin suomenhevosesta nykypäivänä ja hevosavusteisuudesta. Suomenhevosiin liittyvä nykytilan tarkastelu ja tulevaisuudenkuva on ollut huolenaiheena hevoscannan vähenemisen myötä. Opinnäytetyön tutkimuksessa keskitytään suomenhevosrodun nykytilaan kuntoutustyössä ja selvitetään mitä suomenhevoselta terapiahevosena vaaditaan.

Kyselytutkimuksen aineistossa selvitettiin suomenhevosen käyttöä terapiatyössä ja hevosavusteisessa toiminnassa. Kyselyn tarkoituksena oli saada vastauksia tutkimusongelmaan siitä, miten suomenhevosta käytetään sosiaali- ja terveysalan kuntoutustyössä ja miten hevosrotuun suhtaudutaan. Tutkimuksellisen opinnäytetyön avulla haluttiin perehtyä ajankohtaisesti aiheeseen.

Määrällisessä tutkimuksessa kyselylomakkeen työstäminen on olennaista ja vaatii hyvää suunnittelua. Tutkimusongelman käsittely ja tutkimusasetelman valinta luetun kirjallisuuden kanssa antaa tutkimuksen tavoitteen mukaisesti vastaukset kysytyihin kysymyksiin. Ennen tutkimuskyselyn julkaisua on oleellista testata lomakekysymykset ja kyselyn toimivuus. Aineiston keräämisen kannalta kysely on soveltuva silloin kun tutkittavat kohteet ovat hajallaan. Tutkimuksen tekijälle hyvä lähtökohta on kyselyn muoto, joka on samanlainen kaikille mutta haasteena voi olla kyselyn ajoitus. (Vilkka, 2014, s. 27, 31–35)

Ennen kyselyn toteuttamista kysymyksiä oli paljon, joihin ei löytynyt vastauksia sähköisistä tai kirjallisista aineistolähteistä. Käsitteiden selkeyttäminen oli tarpeen teoretiedon pohjalta, koska toimintaa toteutetaan monesta lähtökohdasta erilaisille asiakkaille. Toiminta voi vaikuttavuudeltaan olla terapian kaltaista mutta tästä huolimatta kaikki hevostoiminta ei ole terapiaa.

Opinnäytetyön aiemmissa luvuissa käsiteltiin hevosavusteisen toiminnan eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Opinnäytetyön kokonaisuuden kannalta oli tärkeää nostaa esiin hevosavusteisuus ja tutkintotavoitteinen koulutus. Tietojen pohjalta voitiin havaita, ettei Suomessa ole kuntoutustyöhön käytettävien hevosten koulutusohjelmaa eikä hevoskasvattajia.

#### **4.1 Tutkimusmenetelmät**

Opinnäytetyössä perehdytään aiheen mukaan suomenhevoseen ja kuntoutukseen hevosavusteisena työnä. Käsitteiden ja termien määritelmät osoittautuivat hyödyllisiksi opinnäytetyön hyödynnettävyyttä arvioidessa. Käsitteistä rajattiin erikseen sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja ratsastusterapia, koska näiden toimintojen alle lukeutuu paljon muita määritteitä. Valinnan tekemistä ohjasi hevosavusteisuus. Tutkimusmenetelmän kannalta oli oleellista tehdä huolellinen selvitystyö ja pohtia määritelmien eroja. Teoreettisen aineiston avulla voitiin keskittyä tutkimuskysymyksiin ja niiden lopulliseen valintaan oman aineiston keräämistä varten.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta ja teorian viitekehystenä tutkimusartikkeleita. Opinnäytetyössä hyödynnettiin sähköisiä lähteitä. Suomenkielistä hevosavusteisuuden kirjallisuutta ei ollut saatavilla. Kyselytutkimus on kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä mutta avointen vastausten tulkintaan on sovellettu kvalitatiivisia ominaisuuksia kirjoittamalla niitä puhtaaksi. Kvantitatiivista menetelmää käyttämällä voitiin selvittää tutkittavaa aihetta määrällisesti.

Määrällisessä tutkimuksessa käytetään usein kyselyä tutkimusaineiston keräämisessä, vaikka kysely ei ole sama asia kuin määrällinen tutkimus. (Vilkka, 2014, s. 17) Määrällisessä tutkimuksessa kyselyn avulla pyritään saamaan totuudenmukaista ja luotettavaa tietoa tutkittavasta kohteesta. (Valkas, 2012, s. 13–14; Alasuutari, 1999)

Opinnäytetyön kirjallisuuden kerääminen alkoi syksyllä 2020 ja opinnäytetyön aiheen rajaaminen. Suomenhevosliitto ry yhteyshenkilöiden kanssa keskusteltiin palaverissa opinnäytetyön näkökulmista ja aiheesta.

Kyselyn lisäksi toteutettiin sähköpostitse haastattelu HUS:n ratsastusterapiayksikön terapeuteille. Tarkoituksena oli kartoittaa sairaanhoitopiirin suomenhevosten käyttöä ja saada yksityiskohtaista tietoa kerätyn aineiston tueksi.

## 4.2 Tutkimuskysymykset ja toteutus

Opinnäytetyön keskeisin tutkimuskysymys käsittelee kuntoutus- ja terapiahevosien vaatimuksia ja tarkentuen suomenhevosrodun käyttöön. Kyselyssä haettiin vastausta tutkimusongelmaan suomenhevosen valinnasta sen ominaisuuksien perusteella. Vaihtoehtoisena valintana oli jokin muu hevosrotu ja perustelu siitä, minkä takia ei ole valinnut suomenhevosta käyttöön.

Kysymyksillä voidaan selvittää, mitkä asiat vaikuttavat ilmiöön ja löytää uusia näkökulmia. Tutkimuskysymykset voivat pureutua tutkimusongelman esittämiseen relevantilla tavalla asettaen tutkimusongelma teoreettiseen viitekehykseen ja pohjautuen tutkimusongelmien analysointiin. (Hiltunen, n.d.)

Kyselytutkimuksen tausta ja teorian kirjoittaminen alkoi muodostua elokuussa 2020. Kysymysten valmistelu sijoittui joulukuulle 2020 ja kyselyn julkaistiin tammikuussa 2021.

Opinnäytetyön kyselyn aukioloaika oli 4 viikkoa ajalla tammi-helmikuu 2021. Opinnäytetyön tutkimuskyselyllä tavoitettiin 54 kohderyhmän ihmistä ja koko kyselyn täyttäneitä vastaustuloksia saatiin 38 vastaajalta. 16 vastaajan osalta aineistoa ei ollut käytettävissä keskeneräisinä sulkeutuneiden vastausten takia.

Tiedonhankinta ja tutkimustulokset käsiteltiin hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen. (Vilka, 2014, s. 25) Opinnäytetyössä edettiin vaiheittain aineiston keräämisestä sen käsittelemiseen.

Kyselyn aukioloaika rajattiin, jotta aikaa oli riittävästi avointen monivalintakysymysten purkamiseen. Kyselyssä oli yhteensä 15 kysymystä. Niistä 8 kpl oli monivalintakysymyksiä, 4

kpl rajattuja ja 3 kpl avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset esitellään tiivistetysti opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselylomakkeella ja tulokset on havainnollistettu kuvilla. Tutkimusmenetelmän kannalta tärkeäksi nousi kyselyn avulla saatu informaatio ja sen tulkitseminen. Tutkimusongelmien selvittämiseksi oli ratkaisevaa koota valmista tietoa hevosavusteisuudesta ja sen yhteydestä ammattilaisten tekemään työhön eri ammattinimikkeillä.

Suomenhevosta koskevilla kysymyksillä perehdyttiin syvällisemmin hevosen käyttöön ja siihen, miksi on valinnut kyseisen hevosrodun ja mitkä asiat ovat vaikuttaneet valintaan. Kysymyksessä oli avoin kenttä vastauksen selventämistä ja kommentointia varten. Avoimia vastauksia kertyi runsaasti. Tällä tavoin saatiin arvokasta tietoa, joka olisi voinut jäädä näkymättömiin kysymysrakenteen takia.

Opinnäytetyön kysely ja sähköpostihaastattelut toteutettiin suunnitelmallisesti tammikuussa 2021 ja tutkimusaineiston analysointi aloitettiin helmikuussa 2021 kyselyn sulkeuduttua. Lopullinen kysely toteutettiin Kyselynetti-sivuston työkalun avulla osittain strukturoidulla lomakkeella. Kyselytutkimuksen toteuttaminen kyselynetin kautta osoittautui luotettavaksi alustaksi toteuttaa aineiston kerääminen.

Kysely lähetettiin saatekirjeen kanssa valtakunnalliselle Green Care Finland yhdistykselle, Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry:lle ja Suomen Ratsastusterapeutit ry:lle. Yhdistysten kontaktihenkilöt jakoivat kyselyn, saatekirjeen ja linkin yhdistyksen verkkosivustoilla, sosiaalisessa mediassa tai sähköpostitse.

Tutkimuskyselyn valmistuttua linkki jaettiin Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry:n ja Suomen Ratsastusterapeutit ry:n jäsenistölle. Linkkiä ei laitettu aluksi yleiseen jakoon, koska kohderyhmään haettiin hevosavusteista kuntoutustyötä tekeviä vastaajia. Kyselyn toimivuuden varmistamiseksi lähestyin Green Care Finland ry yhdistystä. GCF yhdistys linkitti kyselyn julkiseen kanavaan, jonka jälkeen vastaajien kokonaismäärässä tapahtui positiivinen muutos. Sairaanhoidopiirissä työskenteleviä lähestyttiin sähköpostitse saatekirjeen kanssa ja pyytämällä kyselyhaastatteluun osallistumiseksi.

Kyselytutkimuksen analysointi ja kirjaus toteutui helmikuussa 2021. Tulosten purkaminen valmistui osana opinnäytetyötä maaliskuussa 2021. Toimeksiantajalle lähetettiin kirjallinen raportti maaliskuussa 2021 mahdollista palautetta varten.

### **4.3 Kysymysjaottelu**

LIITE 1 on saatekirje ja LIITE 2 kysely osoittaa kysymysrakenteen. Kyselyssä kartoitettiin ammatinharjoittajien koulutus ja aktiivisuus palveluiden tarjoamisessa. Hevosten ominaisuudet selvitetään hevosten määrän, käyttötaustan, iän, rodun ja koulutustason osalta hevosen kanssa tehtävään toimintaan. Palveluista kartoitetaan toimijoiden näkemyksiä kasvavasta kuntoutustyön tarpeesta. LIITE 2 lopuksi kysyttiin toimijoiden näkemyksiä avointen kysymysten muodossa. Tärkeimpiä kysymyksiä oli suomenhevosen osalta rodun valintaan vaikuttavat ominaisuudet ja kokemukset työskentelystä hevosen kanssa.

Avoimilla kysymyksillä määriteltiin sitä, millä tavoin voidaan lisätä suomenhevosen kuntoutuskäyttöä ja vapaa palaute kyselystä.

## **5 Tutkimustulokset**

Opinnäytetyö toteutettiin huomioimalla eettisyys säilyttämällä vastaamisen vapaaehtoisuus ja mahdollisuus päättää kyselyyn osallistuminen kesken. Kesken jääneitä vastauksia ei huomioitu osana tutkimusta. Vastaajat perehdytettiin saatekirjeen avulla tutkittavaan aiheeseen ja kyselyn tulosten käyttöön (Liite 1). Vastaaminen oli anonymia.

Tutkimuskyselyn tulokset käsiteltiin Excel-ohjelmalla. Tulosten prosentuaaliset määrät on analysoitu ja kuvattu tarkemmin purkamalla tiedot kaavioiden yhteydessä.

Tutkimustuloksia tarkastellaan rajattujen kysymysten osalta ja sanallisesti monivalintakysymysten vastauksia. Vastausprosentit täyttyivät kaikissa kyselyosioissa. Kyselyn kesken jättäneiden osalta heräsi kysymys, oliko kysymykset hankalia tai epäselviä vai

tuottiko kyselyyn osallistuminen teknisiä ongelmia. Johtopäätöksiä asiasta ei voida täysin tehdä koska aineistoa ei ollut keskeneräisten kyselyiden pohjalta käytössä.

Muuttujien uudelleen luokittelu tuli kyseeseen ennen analysointia. Opinnäytetyön vastausmäärien vähäisyyden vuoksi ei valittu mittaria tulosten analysointiin. Vastausten pohjalta tein luokittelun yksinkertaistaakseni käsitteitä. Analyysimenetelmänä luokittelussa voidaan hyödyntää määrällisen ja laadullisen analyysin tapoja. Avoimista vastauksista muodostettiin ryhmittelyjä kuvaamaan olemusta jakamalla käsitteet luokkiin, jotka muistuttavat toisiaan tai jakavat saman ominaisuuden. (Jyväskylän yliopisto, 2015)

Suomenhevosiin liittyvät tulokset vahvistivat opinnäytetyön näkökulmaa siitä, miten tarpeelliseksi tutkimus osoittautui hevosrodun käytöstä. Tulosten perusteella suhtautuminen suomenhevoseen on arvostavaa. Suurimmalla osalla vastaajista oli kokemusta suomenhevosesta potilastyössä tai asiakastyössä.

## 5.1 Toimijat

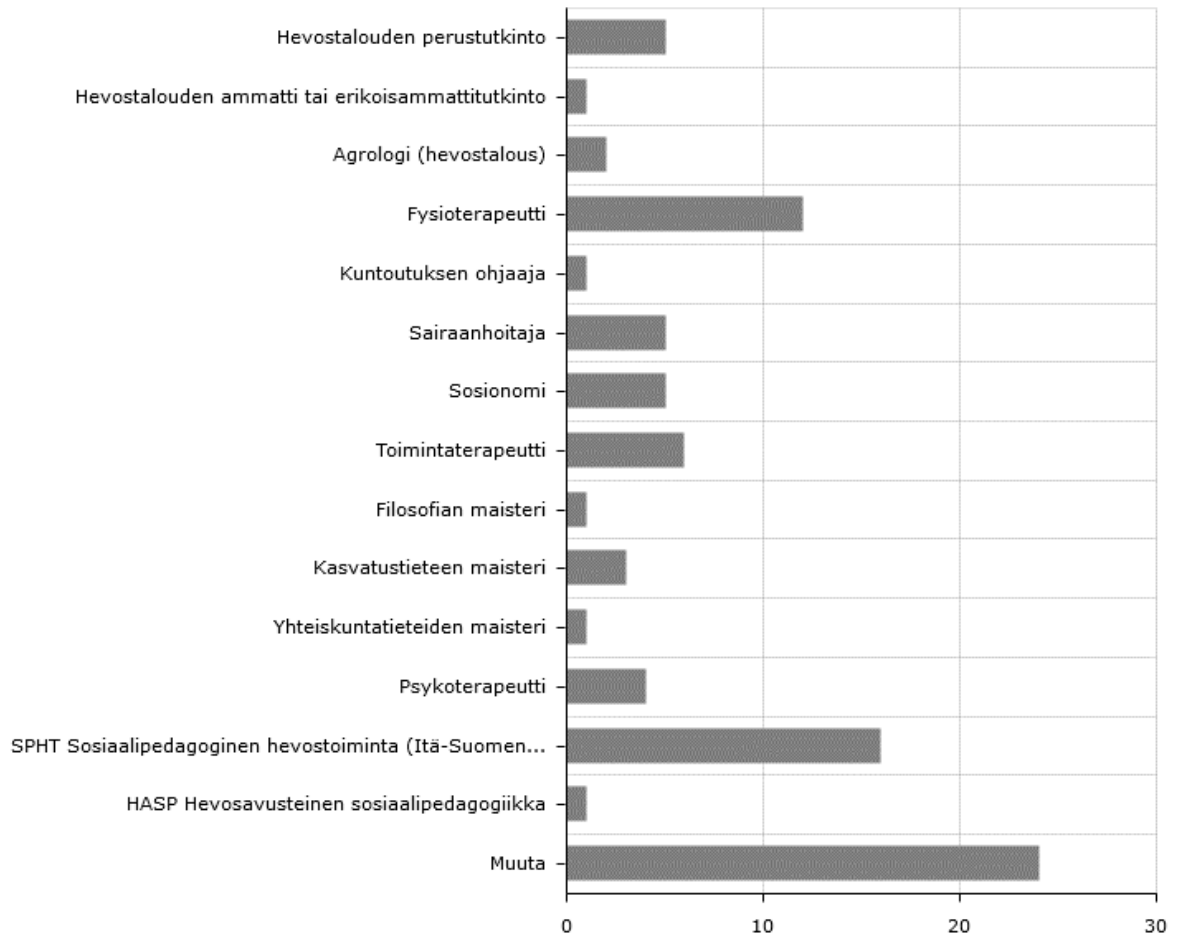
Koulutuskysymyksen avulla voitiin määrittää toimijoiden ammatit. Palveluntarjoajien koulutus määrittää tehtävää työtä. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi vaihtoehto kuvaamaan koulutustaustaansa ja tarkentaa vastauksia halutessaan. Kuvan 1 vastaajista kaikilla oli vähintään yksi pohjakoulutus ja useammalla vastaajalla korkeakoulutasoinen tutkinto. Näiden lisäksi oli valittu täydennyskoulutuksia 1–2 vaihtoehtoa. Seuraavaksi kuvaan koulutusten prosenttiosuudet.

Hevostalouden perustutkinnon suorittaneita oli 13 % (5) ja sosiaali- ja terveystieteiden lähihoitajan perustutkinnon suorittaneita oli 3 % (1). Vastaajista hevostalouden ammatti- tai erikoisammattitutkinnon omaavia oli 3 % (1).

Tulosten perusteella suurin osa vastaajista on ammattikorkeakoulun suorittaneita 82 % eli vastaajien kokonaismäärästä 31 vastaajalla on ammattikorkeatasoinen tutkinto. Enemmistö vastaajista on fysioterapeutteja, 32 % (12). Alemman korkeakoulututkinnon valinneista hevostalouden agrologeja 5 % (2), kuntoutuksen ohjaajia 3 % (1), sairaanhoitajia 13 % (5), sosionomeja 13 % (5) ja toimintaterapeutteja 16 % (6). Ylemmän korkeakoulun tai

yliopistotutkinnon suorittaneita vastaajista on 24 % (9). Vastaajista filosofian maistereita 3 % (1), yhteiskuntatieteiden maistereita 3 % (1) ja kasvatustieteen maistereita 8 % (3).  
Terveysalan ammattinimikkeistä psykoterapiahoitoon erikoistuneita oli vastaajista 11 % (4).

Kuva 1 kyselyyn vastanneiden koulutustausta



Täydennyskoulutusten osalta vastaajilla on sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutus 45 % (17) ja hevosavusteisen sosiaalipedagogiikan koulutus 3 % (1). Muut tutkinnot ja koulutukset osioon sisältyi ratsastusterapiakoulutus, sillä ratsastusterapiaa toteuttavalla tulee olla vähintään taustalla AMK-tasoinen tutkinto sosiaali- ja terveydenhuollon alalta (Ypäjän Hevosopisto, 2021). Ratsastusterapiakoulutus on täydennyskoulutusta kuten sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Kysymykseen vastanneista ratsastusterapeutteja oli 42 % (16). Vastaajista 16 % (6) on ratsastusterapeutteja ja 17 % (7) sosiaalipedagogisia hevostoimijoita.

Vastaustaan tarkentaneista oli sosiaalipedagoginen hevostoimija, neuropsykiatrisia valmentajia 5 % (2), ammatillinen opettajakorkeakoulutettava 3 % (1), sosionomi (ylempi AMK) 3 % (1), ja fysioterapeutin koulutuksen omaava tohtorikoulutettava 3 % (1). Vastaajista koulutustaan tarkentaneilla oli osaamista menetelmämuodoista perhekonstellaatiosta, OMT- Ortopedisen Manuaalisen terapian fysioterapian erikoisalalla, eläinten kouluttajana ja luonto-ohjaajakoulutuksina.

Vastaajien koulutustausta osoittautui mielenkiintoiseksi analyysin kannalta, sillä selkeimmin hevosavusteista työtä tekevillä on joko sosiaalipedagogisen hevostoimijan koulutus tai ratsastusterapeutin koulutus. Korkeakoulutusten osalta oli vaihtelevuutta tutkintonimikkeissä.

Koulutuskysymystä koskeva aineisto on tutkimuksen kannalta tärkeä, koska se osoittaa alalle kouluttautuneiden osaamistasoa ja pätevyyttä. Kuntoutusalan työn lähestymistapaan vaikuttaa aina vaadittavan osaamisen mukainen tutkintotausta.

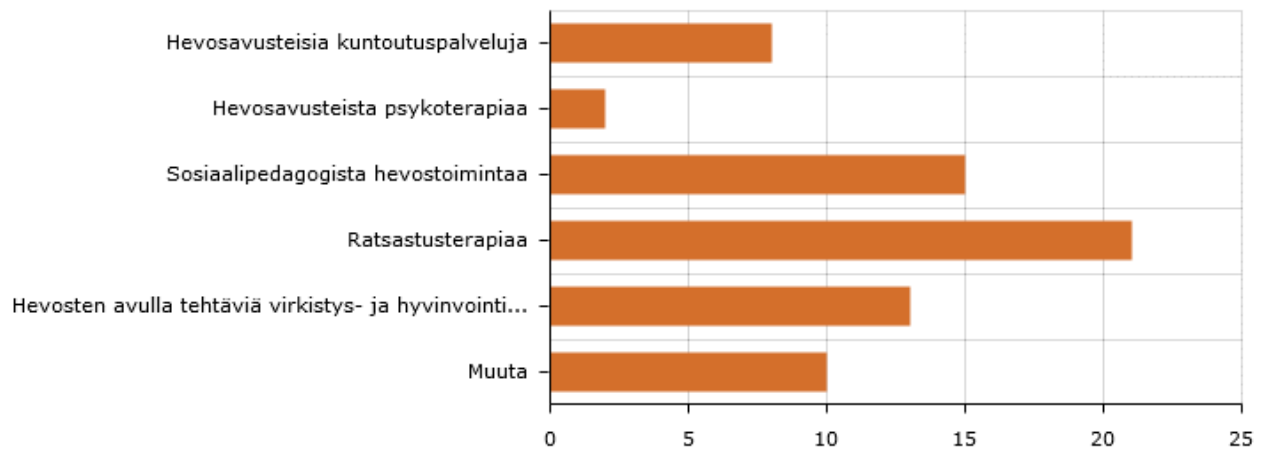
## **5.2 Palveluiden tarjonta**

Kyselyssä kartoitettiin toisena kysymyksenä ammatinharjoittajien aktiivisuutta. Vastaajista 95 % (36) ovat aktiivisia ammatinharjoittajia ja inaktiivisia 5 % (2). Kysymyksen avulla saatiin muodostettua kokonaiskuva työskentelevistä toimijoista, joilla on ajantasainen näkemys kuntoutusalaan. Tulosten mukaan suurin osa vastanneista toteuttaa käytännön työtä.

Kyselyn kolmannessa kysymyksessä haluttiin tarkentaa palveluiden tarjontaa. Aiemman kysymyksen perusteella huomioidaan tulosten käsittelyssä aktiiviset toimijat. Kuva 2 havainnollistaa tutkimuksen kannalta oleelliset hevosavusteiset kuntoutuspalvelut, hevosavusteisen psykoterapian, sosiaalipedagogisen hevostoiminnan, ratsastusterapian ja hevosiin liittyvät virkistys- ja hyvinvointipalvelut. Vastaaja sai halutessaan valita useamman vaihtoehdon. Lisäkentässä oli vastausvaihtoehtona muu, mitä.



Kuva 2 mitä seuraavista palveluista tarjoatte?



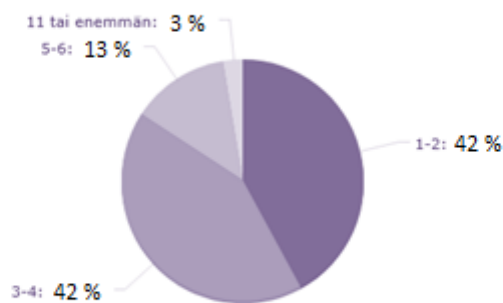
Vastaajista 22 % (8) toteuttaa hevosavusteisia kuntoutuspalveluja. Hevosavusteisen psykoterapian parissa toimivien osuus on 5 % (2). Kyselyn perusteella vastanneista toimijoista suurin osa toteuttaa ratsastusterapiaa ja toiseksi suurin osa sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Kolmanneksi eniten toteutettiin hyvinvointiin liittyviä virkistyspalveluja. Ratsastusterapiaa tarjoavia oli 57 % (22) ja sosiaalipedagogista hevostoimintaa toteuttavia 41 % (16). Virkistys- ja hyvinvointipalveluja hevosten avulla valitsi 35 %. Muuta vastausvaihtoehdon valinneista 27 % olivat tarkentaneet vastaustaan eläinavusteisen valmennukseen ja työnohjaukseen, tuettuihin erityisryhmien palveluihin ja hevosharrastepalveluiden tuottamiseen. Fysioterapia ja toimintaterapia oli mainittu erikseen. Vastauksen lisäkentissä oli toistoa, jota ei sisällytetty aiempiin vastauksiin virheiden välttämiseksi.

Lähteiden perusteella eläinavusteiset toiminnot hevosten avulla ovat hevosavusteista toimintaa, joten termistö voi olla haasteellista toimijoillekin. Käsitteet voivat samanaikaisesti kuulua monen palvelun yhteyteen. Tulosten perusteella toimijat toteuttavat hevosavusteisia palveluita monipuolisesti.

### 5.3 Hevosten määrä

Kyselyn neljäs kysymys tarkensi toiminnassa olevien hevosten määrää. Kuva 3 osoittaa käytössä olevien hevosmäärien prosenttiosuudet. Kysymys oli rajattu yhden valinnan tekemiseen. Vastaajista lähes puolet käytti toiminnassaan 1–2 hevosta ja yhtä suurella osuudella vastaajista oli toimintaa varten 3–4 hevosta. Palvelutarjoajista pienempi määrä käytti 5–6 hevosta toimintaa varten. Hevosia toimintaa varten 11 tai enemmän käytettiin prosentuaalisesti vähiten. Kysymyksen tuloksella haluttiin kartoittaa kokonaishevosmäärää, joka tulee näkyväksi hevosen käyttötaustan ja rodun osalta.

Kuva 3 montako hevosta teillä on käytössä toimintaa varten?

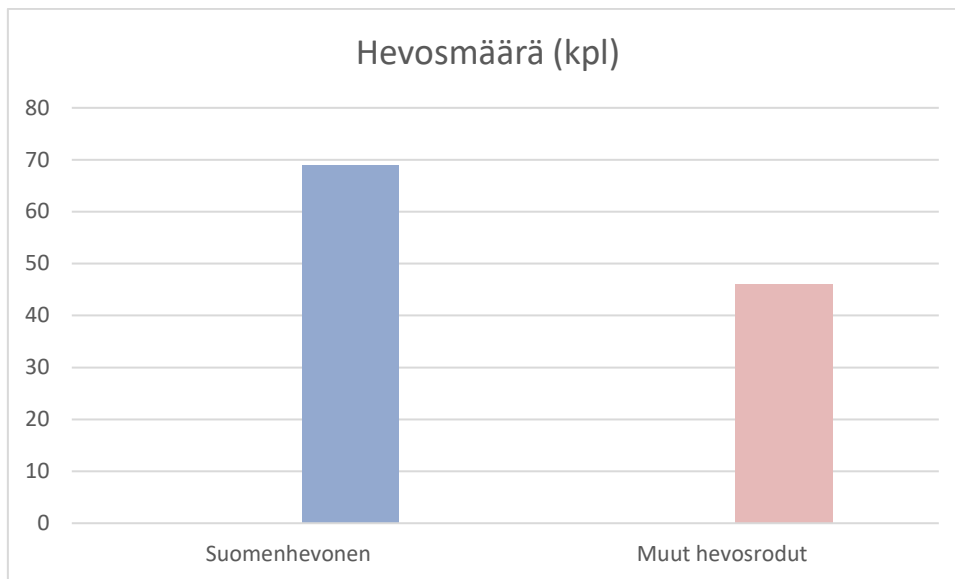


### 5.4 Hevosen käyttötausta ja koulutus

Kyselyssä selvitettiin hevosen käyttötaustaa ja suomenhevosten osuus käytössä olevista hevosista. Tämä kysymys oli aineiston kannalta tärkeimpiä selvityskohteita, koska siitä ei ollut aikaisempaa tutkimusaineistoa saatavilla. Kysymykseen vastanneita oli 84 % (32).

Kysymys oli jaettu määrittämään hevosen ikää, hevosmäärää (kpl) ja hevosen koulutustasoa. Vaihtoehtona oli näiden lisäksi kaikki edelliset, ei mikään edellisistä tai muu, mikä. Tarkoituksena oli muodostaa kokonaiskuva työssä käytettävien hevosten ominaisuuksista. Kysymyksen avulla saatiin tarkkaa tietoa suomenhevosten osuudesta ja niiden koulutustaustasta.

Kuva 4 Kyselyyn vastanneiden hevosten määrä ja hevosen rotu

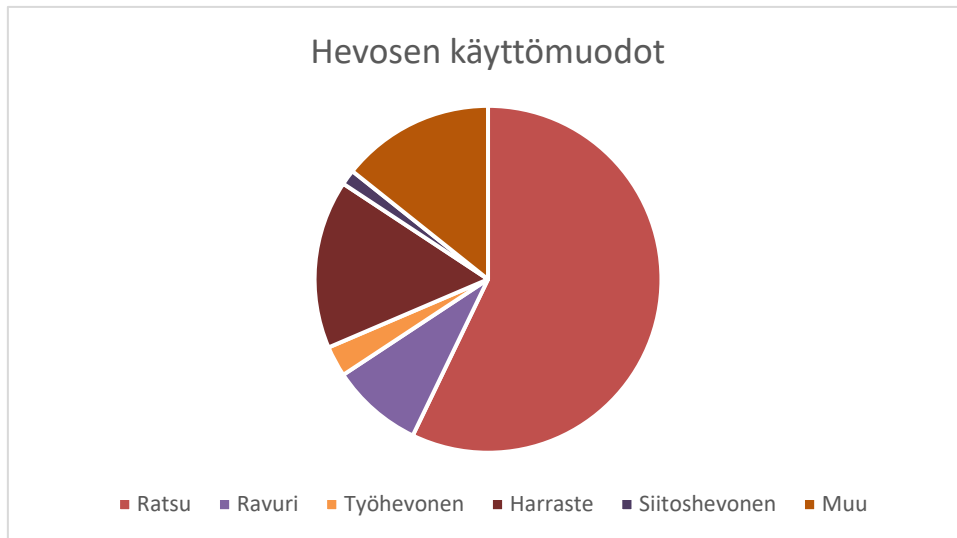


Kuva 4 osoittaa suomenhevosten osuuden hevosten määrästä olevan 69 kpl ja muut hevosrodut 46 kpl. Kyselyyn vastanneiden hevosten määrä on yhteensä 115 kpl. Vastaustaan tarkentaneilla 3 hevosta on suomenpienhevosia.

Suomenhevosten lisäksi muita rotuja edustavia hevosia oli 16 kpl ja näistä oli mainittu eestinhevonen, haflinger, islanninhevonen, irish cob, norjan vuonohevonen, puoliverinen, risteytysponi ja shetlanninponi. Muut määrittelemättömät ponit ja hevosrodut oli yhteensä 30 eläinyksilöä. Tulokset osoittavat suomenhevosen olevan 60 %: llaan enemmistörotu käyttöhevosten osalta.

Seuraavaksi selvitin suomenhevosen käyttömuotoa siitä, onko hevonen ratsu, ravuri, työkäytössä, harrastehevonen tai siitoshevonen. Vastaaja pystyi halutessaan valitsemaan kaikki edellä mainitut tai ei mitään vaihtoehtoista. Kuva 5 osoittaa hevosten määrän jakauman. Tulosten perusteella suurin osa käytettävissä olevista suomenhevosista on ratsuja, 57 % (39). Harrastehevosia on seuraavaksi eniten, 16 % (11) ja muussa käytössä 14 % (10). Ravuritaustaisia hevosia on 9 % (6), työhevosia 3 % (2) ja siitoshevosia 1 % (1). Hevosista monipuolisessa käytössä on 16 % (11). Vastanneista osa kertoi hevosten olevan entisiä ravureita, jotka on peruskoulutettu ratsuiksi. Osa vastaajista ei määritellyt hevosen käyttömuotoa 14 % (10) erikseen.

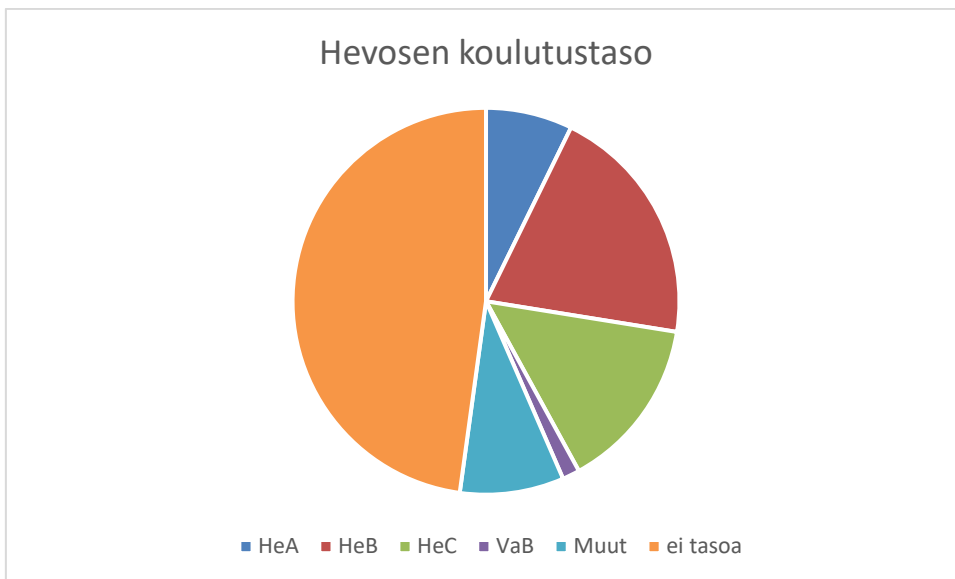
Kuva 5 mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvailisi parhaiten hevosien käyttötäustaa?



Tämän jälkeen perehdyin hevosien (23 kpl) koulutustasoon. Kuvassa 6 on havainnollistettu tulokset suomenhevosten koulutustasosta seuraavasti: Helppo A taso 7 % (2), helppo B taso 20 % (5), helppo C 14 % (3), Vaativa B 1 % (1), muut 9 % (2). Avoimeksi jääneet vastaukset luokiteltiin ryhmään ei tasoja 48 % (33). Näissä vastauksissa ei määritelty hevosien koulutusta. Edellä mainittujen lisäksi vastaajat olivat kirjoittaneet hevosien olevan entinen ravuri ja uudelleenkoulutettu ratsuksi, peruskoulutettuja hevosia, hevosien olevan nuori, ajotreenattavana oleva ravuri ja ratsukoulutettu.

Tulokset osoittavat suomenhevosten koulutustasossa olevan vaihtelevuutta. Kysymys ei ollut pakollinen, joten osa vastauksista jäi avoimeksi.

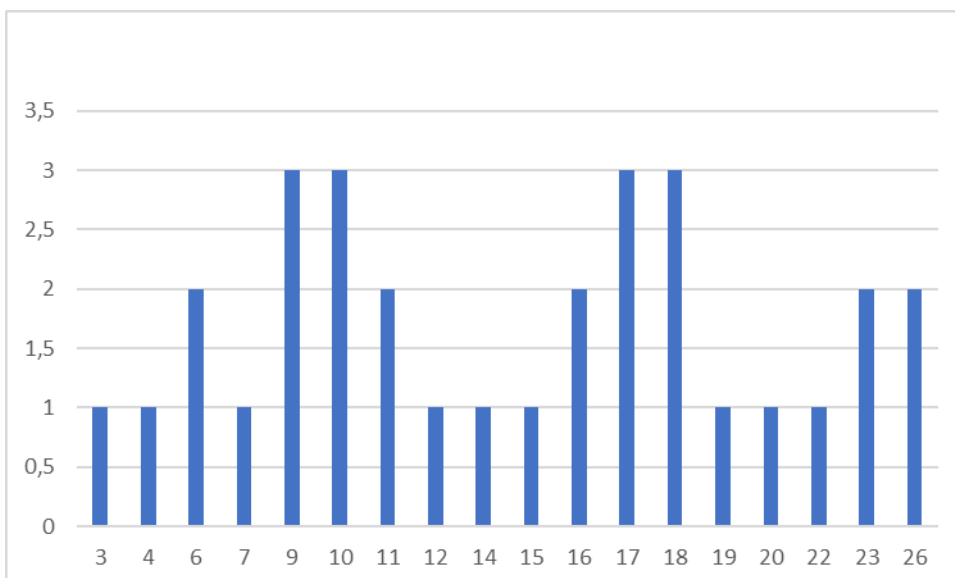
Kuva 6 mikä seuraavista on hevosen koulutustaso?



Suomenhevosten määrän, käyttötaustan ja koulutustason jälkeen selvitin hevosten ikää.

Kuvan 7 suomenhevosten iän keskiarvo pystyttiin laskemaan 31 hevosen mukaan. Laskelman perusteella iän keskiarvo on 14 vuotta. Hevosista oli ratsuja eniten, joita oli 20 yksilöä. Muut yksilöt olivat harrastehevosia, työhevonen ja ravuri.

Kuva 7 Mikä on suomenhevosen ikä ja yksilömäärä (kpl)



Tulosten perusteella hevosen ikä jäi avoimeksi 38 hevosen kohdalla. Nuorin suomenhevonen on 3-vuotias ja vanhimmat käyttöhevoset 26-vuotiaita. Ikäjakauman perusteella ei voida tehdä yleistyksiä suomenhevosten iän tai käyttömuodon perusteella.

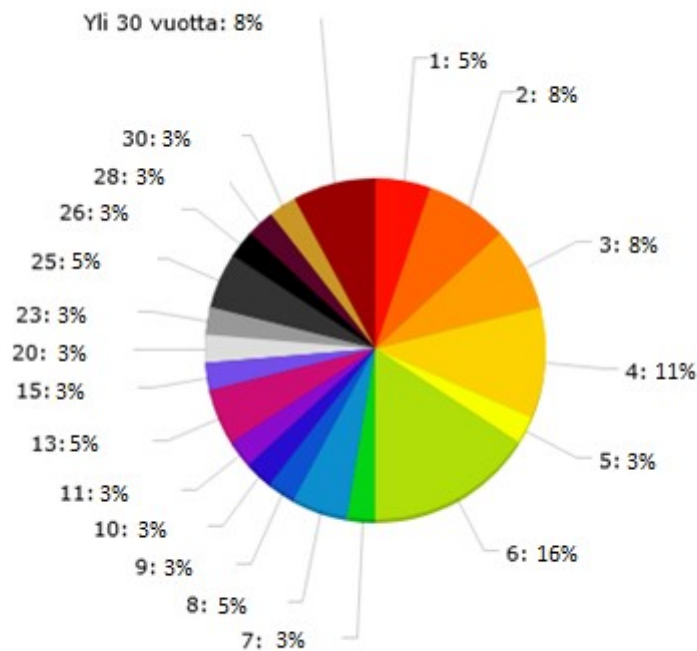
Lisäksi selvitettiin hevosten koulutusta ja sitä, ovatko vastaajat kouluttaneet itse hevosen tehtävään työhön. Kyselyyn vastanneista 95 % (36) ovat kouluttaneet hevosen. Vastaajista 5 (2) % eivät olleet kouluttaneet hevostaan.

Vastausten perusteella voidaan tehdä tulkinta siitä, että suurin osa toimijoista kouluttaa hevosensa.

## **5.5 Toimijoiden kuntoutus- ja terapiapalveluiden tarjonta**

Kysymyksessä 7 selvitin, montako vuotta vastaaja on tarjonnut hevosen kanssa tehtäviä palveluita. Kuva 8 osoittaa määrät vuosissa. Vastausvaihtoehdot oli luokiteltu 0 vuodesta yli 30 vuoteen. Tulokset jakautuvat yhdestä vuodesta yli 30 vuoden väliselle ajalle. Kaikkien vastausten perusteella laskennallinen keskiarvo on 11,5 vuotta. Kirjo on vaihtelevaa vuosien välillä 1 vuodesta yli 30 vuoden ajalle. Pisimpään palveluitaan tarjonneet ovat ammatiltaan fysioterapeutti, sairaanhoitaja ja ratsastusterapeutti.

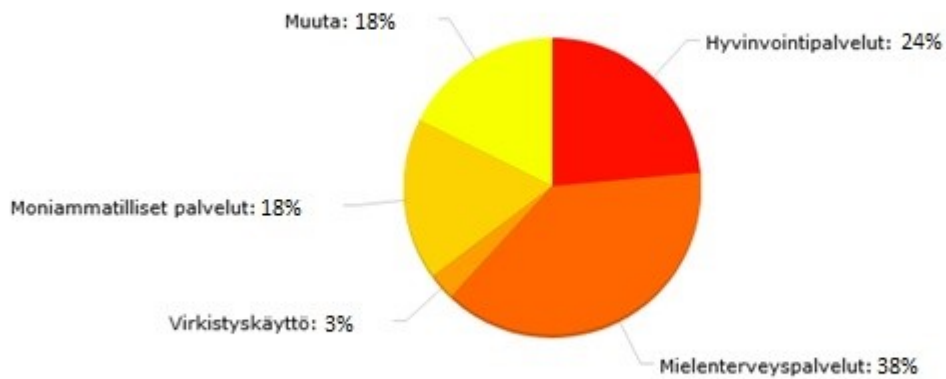
Kuva 8 montako vuotta olette tarjonneet hevosten kanssa tehtäviä palveluita?



Kyselyssä selvitettiin palveluiden tarjontaa lähitulevaisuuden kasvutekijänä. Tällä saatiin selvitettyä ammattilaisten näkemystä kuntoutuspalveluiden tarpeesta. Kysymyksen vaihtoehdot oli jaoteltu hyvinvointipalveluihin, mielenterveyspalveluihin, virkistyskäyttöön, moniammatillisiin palveluihin ja muuta- osioon.

Kuvan 9 tulokset osoittavat mielenterveyspalveluiden olevan kasvava tekijä. Toisena kasvavana tekijänä on hyvinvointipalvelut. Moniammatilliset palvelut ja muut palvelut ovat kolmanneksi kasvavia palveluita. Vastaajat sisällyttivät muuta- vaihtoehtoon lääkinällisen kuntoutuksen, kaikki edellä mainitut palvelut ja uudenlaiset itsensä-tuntemusmenetelmät. Vähiten kasvavana tekijänä oli virkistyskäyttö.

Kuva 9 mikä seuraavista on mielestänne kasvava tekijä palveluiden tarjonnassa



Kysymyksestä saadun aineiston pohjalta voidaan pohtia tulevaisuudenkuvaa kuntoutuspalveluista ja niihin vaikuttavista tekijöistä.

## 5.6 Hevosrodun ominaisuudet ja valinta

Kyselyn kahdeksas kysymys käsitteli hevosrodun ominaisuuksien vaikutusta ammattilaisen hevosvalintaan. Kuva 10 osoittaa, miten vastaaja sai halutessaan valita useamman vaihtoehdon.

Kuva 10 mitkä hevosrodun ominaisuudet vaikuttavat valintaanne





Vastaajista 90 % (34) ilmoitti hevosen työhön soveltuvan luonteen. Toiseksi valituin hevosrodun ominaisuus oli hevosen monikäyttöisyys 87 % (33) ja kolmanneksi hevosen rakenne ja liikkeet 56 % (21). Vastaajista 5 %:lle (2) valintaan vaikutti hevosen olevan valmiiksi koulutettu terapia- tai kuntoutustyöhön. Ominaisuuksista hevosen sukulinja oli merkityksellinen yhdelle vastaajista eli 3 %:lle.

Vastauksia oli mahdollista täydentää lisäkentän vastauksilla, jonka olivat valinneet 16 % (6) vastaajista. Vastaajat kertoivat suomenhevosen koosta ja väristä, rodun luonteesta, terveydestä ja luottamuksesta hevoseen. Muita vaikuttavia tekijöitä oli hevosen kotimaisuus ja tieto hevosen historiasta.

## 5.7 Suomenhevosen profiili hevosavusteisuudessa

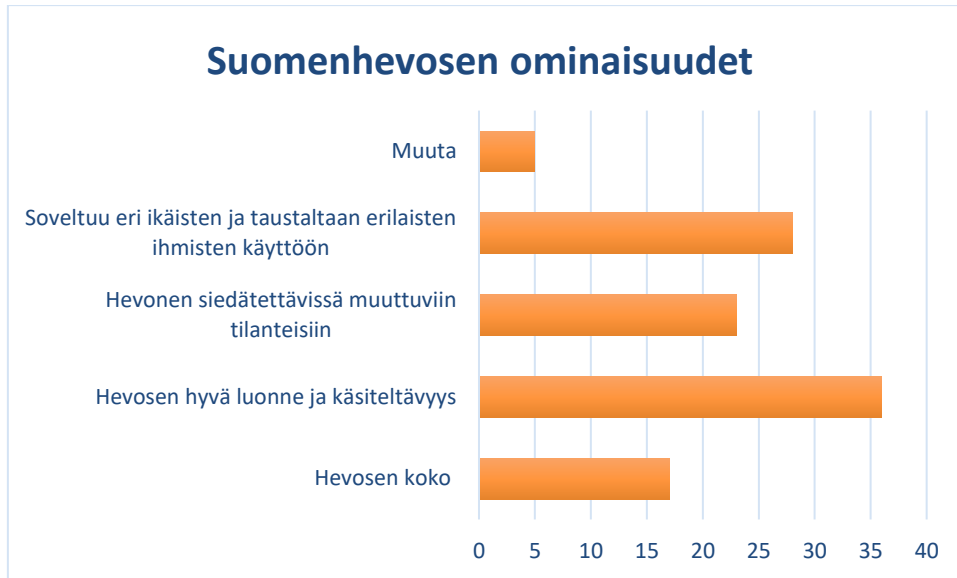
Kyselyn 9. kysymys käsitteli vastaajien kokemusta suomenhevosen kanssa työskentelystä asiakas- ja/tai potilastyössä. Vastanneista 95 %:lla (36) on kokemusta suomenhevosista ja 5 %:lla (2) ei ole. Tulosten perusteella suomenhevosella on vahva rooli asiakas- ja potilastyössä toimijoiden kanssa.

Kyselyn seuraava kysymys 10 oli jatkumoa kysymykselle 9 mikäli vastaus oli edelliseen kysymykseen myönteinen. Tämä osio käsitteli suomenhevosta ja ominaisuuksia, jotka kuvaavat rotua parhaiten. Kuva 11 selvittää vastaajien valinnat parhaista vaihtoehdoista kuvaamaan suomenhevosta. Tulosten perusteella suurin osa vastaajista eli 98 % (35) oli valinnut suomenhevosen hyvän luonteen ja käsiteltävyyden parhaiten rotua kuvaavina vaihtoehtoina.

76 % (27) vastaajan mukaan suomenhevon soveltuu eri ikäisten ja taustaltaan erilaisten ihmisten käyttöön. Vastaajista 62 % (22) oli valinnut suomenhevosen olevan siedätettävissä muuttuviin tilanteisiin. Vastaajista 46 % (17) valitsi vaihtoehdoista suomenhevosen koon. Muuta lisäkentän vaihtoehtoa olivat täydentäneet 14 % (5) vastaajista. Heidän mielestään suomenhevosen monikäyttöisyys ja selväpäisyys olivat merkitseviä seikkoja. Vastaajat perustelivat hevosen hyvää, rohkeaa luonnetta, tasaisia liikkeitä ja sietokykyä ihmisten vaihtuessa. Suomenhevon soveltuu tarhaamaan laumassa ja erikseen ilman eroahdistusta. Suomenhevosen kantavaa lannetta, pyöreää selkää ja hyviä kavioita pidettiin mainitsemisen

arvoisina ominaisuuksina varmajalkaisuuden lisäksi. Yksi vastaajista taustoitti suomenhevosten merkitystä työssä iäkkäiden ihmisten omaan historiaan.

Kuva 11 valitse parhaimmat vaihtoehdot seuraavista kuvaamaan suomenhevosta



Tulosten perusteella suomenhevosta pidetään soveltuvana rodun luonteen, terveyden ja liikkeiden osalta hevosavusteisiin toimintoihin.

Kyselyssä haluttiin selvittää myös niiden vastaajien näkemystä, jotka olivat ilmoittaneet käyttävänsä jotain muuta rotua kuin suomenhevosta. Vastausten perusteella 18 % on valinnut käyttöhevoseksi tehtävään työhön paremmin soveltuvan hevosrodun. 27 % vastaajilla on ollut aikaisemmin käytössä suomenhevonen mutta se on lopetettu loukkaantumisen tai vanhuuden tuomien vaivojen vuoksi. Vastaajista 27 % oli valinnut vaihtoehdon, ettei terapiatyöhön koulutettuja suomenhevosia ole tarjolla. Muuta vaihtoehdon oli valinnut 46 %. Vastaajat eivät käyttäneet suomenhevosta koska pienikokoista tai sopivaa hevosta oli vaikea löytää. Muutama vastaaja kertoi, miten ei halua kesäihottumahevosta tai muun rotuisia hevosia, joita käyttää tällä hetkellä terapiatyöhön.

Kysymys 12 käsitteli ammattilaisen näkemystä suomenhevosen valitsemiseksi. Vastaajista 59 % (23) valitsivat hevosen peruskoulutuksen olevan tärkein vaikuttava asia. Toiseksi tärkeänä vaikutti 47 % (18) vastaajien valintaan hevosen ikä ja samoin kokemus asiakastyössä 47 % (18) vastaajista. Vastaajista 33 %:lle (13) oli merkitystä suomenhevosten saatavuus ja suomenhevosen hinta 25 % (10) vastaajalle. 39 % (15) vastaajaa olivat valinneet avoimen

vaihtoehdon. Vastaajien osalta suomenhevosen luonne ominaisuutena oli mainittu 11 kertaa. Suomenhevosen liikkeet olivat painoarvossaan 2 vastauksessa ja suomenhevosen rakenne myös 2 vastauksessa. Suomenhevosen ominaisuuksista oli mainittu lisäksi monikäyttöisyys, intuitio ja kyky olla läsnä tässä hetkessä, suomenhevosen monipuolisuus ja sopiva koko, soveltuvuus, hevosen yksilölliset ominaisuudet ja terveys.

Aineistolla saatiin kokonaisuudessaan hyödyllistä tietoa suomenhevosen ominaisuuksista, joiden perusteella ammattilainen valitsee käyttöhevosen.

Kyselyn 14 kysymyksellä perehdyin ammattilaisten näkemyksiin siitä, miten voidaan lisätä suomenhevosen käyttöä terapia- ja kuntoutustyössä. Kysymys oli avoin ja aineisto oli erittäin kattava. Vastaajien osallistujamäärä oli 27. Vastauksiin oli sisällytetty moninaista näkökulmaa sopivista suomenhevosista ja niiden soveltuvuudesta työhön, jalostuksesta, omasta ammatista ja sen vaikutuksesta hevosen käyttöön. Tulosten perusteella ratsastusterapeutit käyttävät suomenhevosia terapiatyössä. Toisaalta erilaista näkökulmaa tuotiin esiin hevosten saatavuudesta useamman ammattilaisen toimesta. Vastaajien mukaan soveltuvia suomenhevosia on vaikea löytää ja saatavuus on heikkoa. Myyjien käsitykset eivät välttämättä kohtaa palveluntarjoajien kanssa.

**- Soveltuvia suomenhevosia on tällä hetkellä todella vaikea löytää. Hevosten kouluttaminen työhön pitäisi aloittaa ajoissa ja olla riittävällä tasolla. Tärkeää on luonteen tasaisuus, rauhallisuus ja kiltteys. Hevosta pitäisi voida ajaa ja maastakäsittelyn olla sujuvaa.**

Koulutustaustasta riippumatta kerrottiin, miten tietoisuutta työstä ja sen vaatimuksista hevosille tulisi tehdä näkyväksi. Jalostukseen panostaminen ja hevosten kouluttamisen yhdistäminen mainittiin useasti. Tällä tavoin yhteistyön tekeminen olisi jouhevampaa ja palveluntarjoajilla helpompi löytää työhön soveltuvia hevosia.

**- Peruskouluttamalla sopivia yksilöitä, lisäämällä näkyvyyttä ja tietoisuutta. Terapiatyöhön tarvitaan rakenteen ja luonteen puolesta soveltuvia suomenhevosia.**

**- Tuodaan kasvattajille tietoisuus tästä mahdollisuudesta, joka on arvokas myös suomenhevoselle. Koulutetuille hevosille on tarve. Hevosten jalostukseen panostus sillä**

**suomenhevosta on liian vähän tarjolla. Potentiaalisia aihioita ei ole paljoa, saati terapiatyötä tehneitä. Ihmiset eivät halua luopua kultakimpaleistaan.**

Vastaajat olivat lähes yhtä mieltä siitä, miten suomenhevosen luonne ja työmoraali on korkea. Useampi vastaaja näki suomenhevosen laadukkaana rotuna. Suomenhevosrodun ja palveluiden tunnettuuden lisääminen nähtiin ensiarvoisen tärkeänä työnä nostattamaan eläinavusteisen toiminnan ja hevosavusteisuuden merkitystä. Tällä tavoin voidaan tuoda kotimainen rotu keskiöön.

**- Oikein koulutettuina suomenhevoset ovat viisaita, mitään pelkäämättömiä ja hyvällä tilannetajulla varustettuja työpareja. Suomenhevosen liike ja rakenne sopii terapiatyöhön. Hyvällä kasvatustyöllä yhdistettynä koulutukseen voidaan saada aikaan hyvät puhtaat askellajit. Jalostuksessa tulisi huomioida terapiahevosien rooli.**

**- Terapiatyöhön soveltuu paremmin suomenhevonen, jolla ei ole raviuraa takana eli pois opittavaa edellisestä ammatista. Työpari täytyy joka tapauksessa kouluttaa omaan käyttöön sopivaksi, niitä ei löydy valmiina.**

Aineisto on antanut mahdollisuuden tarkastella koko tutkimuksen kohteena olevaa alaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen kannalta haasteeksi osoittautui käsitteet ja kriittisesti pohdittuna hevosavusteisuuden tunnustamattomuus osana vaativaa lääkinällistä kuntoutusta. Ammatinharjoittajat kertoivat näkemyksensä kyselyn välityksellä.

Eläinavusteisessa terapiassa käytetään hevosia ja käyttö on Kelan tutkimuksen (2021) mukaan lisääntymässä. Termien sekalainen käyttö ja käsitteiden sekoittuminen toisiinsa syö hevosavusteista kuntoutustyötä tekeviltä jalansijaa, koska toimijoissa on useita eri ammattikuntien edustajia. Hevosavusteisuuden tunnustaminen vaikuttavana työmuotona muodostaisi alan käytännön ja sen yhtenäistämisen niin toimijoiden, potilaiden kuin asiakkaiden eduksi.

Suomenhevosen profiilia hevosavusteisena kuntoutushevosena voidaan lisätä yhteistyöllä suomenhevosta kasvattavien ja toimintaa harjoittavien välillä. Ammattilaisten verkostoituminen avaa uusia mahdollisuuksia ja edistää kuntoutusmuotojen käyttöä.

Suomenhevosen aseman vakauttaminen kuntoutusalan työhön saisi aikaan merkittävää uudistustyötä kaikille kuntoutusjärjestelmän parissa toimiville. Suomenhevosten kasvattaminen kuntoutustyöhön sopivaksi tulisi ottaa jalostuksessa huomioon tietoisella tasolla.

Kuntoutustarve ei pienene ja palveluntuottajia tarvitaan. Järjestelmällinen uudistus tulee olemaan avainasemassa monesta syystä, mikä vaatii asiakastyön kartoitusta. Jotta voidaan edistää suomenhevosen käyttöä kuntoutusalalla, tarvitaan kaikkien hevosten kanssa toimivien työpanosta.

## 5.8 Vapaa sana

Kyselyn lopussa oli mahdollisuus ilmaista vapaasti idea tai mielipide suomenhevosen käyttöön tai aiheeseen liittyen. Vastanneita oli 14 ja vastaukset toivat paljon sisältöä aineistoon. Tämä osoittaa suomenhevosen asemaa ja merkitystä käytännön työssä. Seuraavaksi on tuotu esiin näitä merkitystä syventäviä vastauksia.

**-Aihe on hyvä ja suomenhevonen ykkössuosikkini terapiatyöhön. Pienhevokset ovat loistavan kokoisia, eivät liian ponimaisia liikkeiltään ja jaksavat hyvin kantaa aikuisenkin ihmisen.**

**- Perinteinen suomenhevonen on erittäin monikäyttöinen ja järkevä työkaveri. Jalostuksessa keskitytään nykyään liikaa suorituskykyyn, joten monikäyttöisyys ja järkevä luonne kärsivät.**

Ammattilaisten kuvauksissa kerrottiin erilaisista suomenhevosista, joiden luonteen ja rakenteen ominaisuuksia pidettiin työn kannalta tärkeänä. Kyselyä varten tehty kysymys suomenhevosen ominaisuuksista osoittautui aiheelliseksi. Soveltuvan hevosen käyttöön on vaatimuksia, jotka hevosen on täytettävä. Hevosen on oltava riittävän kypsä ja vastaanottava.

**- Minulla on ravisukuinen suomenhevonen, joka on vahvaluonteinen, energinen ja voimakas johtaja. Se on nyt hyvin koulutettu ja koulutuksen avulla siitä on saatu**

**miellyttävä käsitellä. Tällä hetkellä sitä voi käyttää maasta työskentelyyn hevosavusteisessa toimintaterapiassa ja ratsastusterapiassa, mutta sen reipas käynti ei vielä sovellu terapeuttiseen ratsastukseen.**

Suomenhevosen valinneet vastaajat työskentelivät hevosen kanssa monipuolisesti. Moni vastaaja on kasvattanut hevosen varsasta asti ja toiminut sen kanssa hevosen eläköitymiseen saakka. Hevoset olivat asiakas tai potilastyön lisäksi ammattilaisten omassa käytössä.

**-Minulla on ollut pelkkiä suomenhevosia vuosia ja omaa kasvatustakin, mutta olen myös hankkinut muutaman hevosen ihan ostamalla. Osa hevosista ovat tehneet kilpauraa ja sen aikana myös terapiaa tai siirtyneet terapiakäyttöön myöhemmin. Tämä kertoo suomenhevosen monikäyttöisyydestä!**

Aineiston perusteella hevosavusteisesta toiminnasta ei ole riittävästi tietoa ja toiminnan edistämiseen pitäisi vaikuttaa.

**-Onnistuneessa markkinoinnissa pitäisi korostaa kuntoutujan roolia ja niitä asioita, joita ratsastusterapialla tai hevosavusteisella toiminnalla voidaan auttaa. Ja koska mm. ratsastusterapeuteilla on erilaisia koulutustaustoja ja viitekehystä tehdä kuntoutustyötä, myös hevosmateriaali vaikuttaa työn laatuun ja menetelmiin. Monipuolisella hevosella voi tehdä kuntoutuksen näkökulmasta erilaisia kuntoutusta edistäviä asioita kuten ratsastaa, ajaa, vikeltää tai tehdä agilityä, tandemratsastusta tai ohjasajoa.**

## **6 Pohdinta**

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, käytetäänkö suomenhevosta kuntoutus- ja terapiahevosena, selvittää suomenhevosten määrää ja sitä, millä tavoin suomenhevosen käyttöä voitaisiin lisätä. Kyselytutkimuksen avulla saatiin muodostettua kattava kokonaiskuva suomenhevosen käytöstä eri ammattilaisten tekemässä työssä ja niiden merkityksissä.

Analyysin perusteella suomenhevonen on elinvoimainen työkaveri sosiaali- ja terveysalan työssä. Suomenhevoselle on ammattilaisten keskuudessa tilausta, mikäli soveltuvia hevosia

olisi tarjolla. Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan tarkastella siinäkin valossa, mitkä ovat suomenhevosen valinnan kriittisiä tekijöitä ja ammattilaisten näkemyserot. Suurin osa valitsee kotimaisen rodun, mutta osa pitää muuten hevostarjontaa käytössä.

Opinnäytetyö eteni vaiheittain ja tärkeänä osana toteutusta oli hyvin suunniteltu pohjatyö. Haasteena oli valtava materiaalmäärä. Jälkikäteen olisin tehnyt asioita toisin ja lähtenyt kartoittamaan laajemmin yhteistyön mahdollisuutta henkilöhaastatteluina. Kyselyn toteuttaminen verkossa oli korona-aikana pakollista ja nopea tapa kerätä tietoa monivalintakysymyksillä.

Opinnäytetyöntekijänä pyrin kokoamaan tiedot kattavasti, koska toimintamuotojen käsitteiden määrittely tuotti haastetta. Tutkimusartikkeleiden avulla perehdyin teoriaan ennen kyselyn toteuttamista. Työ noudatti suunnitelmaa ja selvitin tutkimuskysymyksiini suomenhevosesta ja hevostarjontasuudesta vastaukset. Opinnäytetyö on pysynyt aikataulussaan sen valmistumisesta maaliskuussa 2021.

Kyselyn osallistuneiden vastauksia analysoidessa selvisi, miten käytännön termistö voi olla paikoin epäselvää alalla työskenteleville. Ammattilaisten käsityksissä oli eroavaisuuksia siitä, mitä tarkoittavat käsitteet kuntoutustyö, terapiatyö tai ratsastusterapia ja hevostarjontainen toiminta. Tämä oli syy, minkä takia halusin työn tekijänä selvittää käsitteet ja termit.

Kyselyyn osallistuneista vastaajista osa päättivät kyselyn kesken. Kysely avautui julkiseen jakoon mutta vastaajina saattoi olla muitakin kuin käytännön työtä tekeviä. Kesken jääneet vastaukset hylättiin tuloksia analysoitaessa koska ne eivät antaneet tutkimukselle lisäarvoa. Toinen mahdollinen syy keskeytymiselle voi johtua teknisistä ongelmista, joihin ei aina voi varautua etukäteen. Testasin kyselyn eri laitteilla ennen sen julkaisemista ja se toimi moitteettomasti. Vastausaineistossa oli kuitenkin vajavaisuutta ja tuotu esiin, ettei kaikki kysymykset auenneet mobiiliversiossa.

Opinnäytetyön tutkimuksen perusteella suomenhevosella on vankka sija kuntoutus- ja terapiahevosena. Suomenhevosilla tehtävässä työssä olisi kehittämistyölle mahdollisuus selvittää tarkemmin vaativan lääkinällisen kuntoutustyön tunnuslukujen osuus ja tuoda näkyväksi suomenhevosen profiloimiseksi asiakastyöhön. Tulevissa kappaleissa esitetään

suomenhevosen käytön edistämiseksi kehittämisideoita ja näkökulmia hevostalouden eri yhteyksissä.

Vaikuttavuuden näytön osoittamiseksi hevosavusteisen toiminnan tuloksia ja kuntoutujien reflektioimista on kritisoitu. Fysiologisia mittauksia ja tutkimusmenetelmiä yhdistämällä voidaan luoda objektiivisia tuloksia. (Parviainen, 2020, s. 46) Moniammatillisena osaajana näen fysiologisen tutkimuksen teettämiseen tarpeen ja täten laadullisen aineiston saamisen kuntoutusmuodon vaikuttavuudesta. Hevosavusteisuuden hyödyllisyys ja kuntoutuksen merkitys voidaan osoittaa mitattavilla tuloksilla.

## **6.1 Käyttöön soveltuvien hevosten tarjonta**

Kyselyn perusteella ei voitu tehdä vastauksista yhdenmukaista johtopäätöstä. Vastaajilla oli erilaisia näkemyksiä siitä, onko soveltuvia suomenhevosia tarjolla ja miten käyttöä voitaisiin lisätä. Suurin osa vastaajista suhtautui erittäin myönteisesti suomenhevoseen.

Aineiston perusteella voidaan tehdä päätelmä, ettei kasvattajilla ole kuntoutus- ja terapiatyöhön soveltuvia suomenhevosia. Valtaosa kyselyyn vastanneista hevosavusteisuutta toteuttavista toimijoista ja ratsastusterapeuteista ilmaisi, että he kouluttavat hevosensa itse. Erilaista näkökulmaa sain siitä, miten osa vastaajista suhtautui kriittisesti ravureiden käyttöön ja toisaalta ammattilaisissa oli useampi, joilla oli entinen ravuri käytössään. Tulosten perusteella koulutettujen hevosten tarve on sama kuntoutusmuodosta riippumatta.

## **6.2 Valintakriteerit**

Suomenhevosen ominaisuudet olivat tärkeitä ja hevosen valintaa määrittäviä tunnearvon lisäksi. Kuntoutusmuoto ja koulutuksen mukainen palvelu ovat erottamaton osa hevosen käyttöä. Suomenhevosen ominaisuuksista hevosen peruskoulutus, hevosen ikä ja kokemus asiakastyössä, rakenneominaisuudet, saatavuus, hinta ja luonne ovat ratkaisevia tekijöitä.



### 6.3 Tutkimusnäyttö

Opinnäytetyön aineiston pienen vastaajajoukon perusteella ei voida tehdä yleistyksiä tutkittavasta aiheesta suomenhevosen käytöstä terapiatyössä ja hevosavusteisessa toiminnassa. Otos osoittautui riittävästi vastaamaan tämän opinnäytetyön tutkimusongelmaan siitä, mikä suomenhevosen asema on kuntoutuskentällä ja miten ammattilaiset suhtautuvat suomenhevoseen.

Suomenhevonen käyttörotuna osoittautui kyselyn perusteella valituimmaksi roduksi. Suomenhevonen oli käytössä niin ratsastusterapeuteilla kuin sosiaalipedagogisilla hevostoimijoilla ja muissa hevosavusteisissa toiminnoissa. Kyselyn kannalta merkittävää on työ hevosavusteisten toimintojen tunnustettavuudesta osaksi kuntoutusjärjestelmää.

Vaativaa lääkinällistä kuntoutusta ei voida toteuttaa kuin fysioterapeutin tai toimintaterapeutin toteuttamana ratsastusterapiapalveluissa tai eläinavusteisessa terapiassa. Hevosavusteista toimintaa ei valitettavasti tunnusteta Kelan hyväksymään kuntoutustyöhön, joka on ristiriitaista. Lipponen & Vehmasto (2019) toteuttivat yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen ja Sosiaalipedagogisen hevostoimintayhdistys ry:n kanssa julkaisun sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Hevosavusteisia palveluita harjoittavilla on ammatillinen tausta ja täydennyskoulutus. Toteuttaja voi olla ammatiltaan fysioterapeutti tai toimintaterapeutti kuten ratsastusterapiapalveluissa. Työn sisältö ei tällöin välttämättä poikkea siitä, mitä Kelan vaativan lääkinällisen työn määritelmä pitää sisällään. Hyväksymällä hevosavusteinen toiminta kuntoutuspalveluihin edistetään hyvinvointialan kehittymistä ja suomenhevosen imagoa. Tällä hetkellä aiheesta ei ole tutkimusnäyttöä.

### 6.4 Suomenhevonen ja brändi

Suomenhevosen käyttöä tarkasteltiin opinnäytetyössä ja kyselytutkimuksen perusteella suomenhevonen on toimiva rotu erilaisiin hevosavusteisiin toimintoihin ja terapiatyöhön. Työssä merkittävää oli soveltuvien suomenhevosten vähäinen saatavuus ja siihen vaikuttaminen. Käytön edistämiseksi ehdotan suomenhevosen profiilia nostavia ideoita kasvavassa kuntoutustyössä. Tutkimuskyselyn aineiston perusteella samaa mieltä olivat 33

vastaajaa palveluista kuntoutuksen kasvuna. Suomenhevosen potentiaali voitaisiin ottaa käyttöön kasvattamalla työhön soveltuvia ja koulutettuja hevosia.

Malmin opinnäytetyössä käsitellään suomenhevosen nykytilaa ja brändäämistä. Tekijä toteaa suomenhevosen olevan rotuna itsestäänselvyys, vaikka toisaalta hevosen tarina kytkeytyy vahvasti historiaan. Suomenhevosen uhkakuva liittyy vahvasti brändin uudistamisen puutteeseen ja vetovoimaisuustekijöiden vähäisyyteen viestinnässä. (Malmi, 2020, s. 54–55) Suomenhevosen nykytila vaatii irtaantumista vanhoista kaavoista ja historian havinasta, sillä vaikka rodun arvostaminen on vanhojen arvojen perusteella kunnioitettavaa, tarvitaan rodun uudistamistyötä nykyhetkessä ja hevosavusteisen tutkimustyön edistämistä kansainvälisesti.

Opinnäytetyöstäni tuli paljon laajempi ja monimerkityksellisempi kuin ajattelinkaan. Tekemäni kyselytutkimus avasi perinpohjaisen näkymän suomenhevosen nykyhetkeen ja asemaan kuntoutustyössä!

## **6.5 Hevostalouden ja kuntoutuspalveluiden edistäminen kehittämiskohteena**

Maa- ja metsätalousministeriön (2020) sivuilla hevostalouden edistämisen tuki- ja avustustoiminnassa ei oteta kantaa hevosen käyttöön hevosavusteisuudessa. Hevostalouden kasvava tulevaisuuden vetovoimatekijä on sosiaali- ja terveysalan palveluissa kuten virkistys- ja hyvinvointipalvelujen tuottaminen. Tämä näkyy alan oppilaitosten tarjoamana koulutustarjontana ja tutkimusaineiston perusteella merkityksellisenä hevosalan kasvavana työnä. Hevosavusteisten kuntoutuspalveluiden käyttöä voitaisiin edistää hevosalalle tarkoitetun tuoton turvin, mikäli valtionavustuslaki (688/2001) ja valtioneuvoston asetus (14/2017) kirjattaisiin toimenpiteisiin ja tuettaviin avustuskohteisiin.

Millä tavoin voidaan edistää hevosalan kuntoutuspalveluita? Suomen Fysioterapeutit ammattiliiton (n.d.) sivuilla kerrotaan, miten haastattelut, manuaalinen tutkiminen, havainnointi ja mittaaminen ovat keskeisesti käytettäviä menetelmiä. Fysioterapeuteilla on ammatillista osaamista toimintakyvyn mittaamisessa ja arvioinnissa. Näitä menetelmiä voitaisiin hyödyntää jatkossa hevosavusteisessa käytännön työssä. Aineiston perusteella

vastaajista fysioterapeutteja on 12, mikä herättää kysymyksiä siitä miksi mittarointia ei ole tehty.

Jos tietoa ei kerätä, näyttöön perustuvia tutkimustuloksia ei saada. Hevosavusteisten menetelmien kehittäminen edellyttää kuntoutusalan interventioita. Mitattua dataa voitaisiin kerätä tarkoituksenmukaisesti asiakkaasta kuntoutuksen eri vaiheissa, verrata ja arvioida tuloksia. Hevostalouden agrologiksi ja fysioterapeutiksi valmistuvana näen asiayhteyden ja tarvelähtöisyyden kehittämistyölle.

## 6.6 Suomenhevosen asema kuntoutuskentällä

Suomen Pankin (2020) arvion mukaan maailmantalouden tilanne on epävarma ja se jatkuu. Tämä heijastuu palveluiden kysyntään ja tarjontaan. Miten tämä liittyy suomenhevoseen? Suomenhevosen osalta tämä tarkoittaa kotimaisen kasvatustoimintaan kannustamista ja työn jatkamista rodun säilyttämiseksi.

Suomenhevonen on monipuolisena käyttörotuna jo itsessään brändi ja kannustava järjestelmä vaaditaan suomenhevoseen investoimiseksi. Suomen Hippoksen (Niittynen, 2020) jalostusjohtaja Minna Mäenpää on viestittänyt suomalaisen kasvattajan olevan jatkossakin tärkeä alan toimija. Yhdistykset tekevät hevosalan edistämistyötä lainsäädännön puitteissa. Suomenhevosen valinta on aina kotimaisen työn tunnustus.

Mielenterveys- ja kuntoutustyön määrä ei ole vähentynyt ja ilman tasa-arvoista järjestelmää hevosavusteisen työn saatavuus, harjoittaminen tai tarjonta ei voi edistyä. Maa- ja metsätalousministeriöllä on keskeinen rooli rahoituksen takaamisessa hevosavusteisen työn ja nykytilanteen toiminnan toteuttamiseksi. Suomenhevosen brändin edistämiseksi tarvitaan yhtenäistä hevosalan esitystä ja kannanottoa seuraavaan hallituksen ohjelmaan osana sosiaali- ja terveyspalveluita sekä hyvinvointipalveluita. Kuka esityksen tekee? Toimijoita tarvitaan ruohonjuuritasolta laatututkimuksen tekemiseksi. Hallitusohjelmassa ei ole olemassa olevaa käytäntöä hevosavusteisista kuntoutuspalveluista siitä huolimatta, että tutkimustietoa on kuntoutustoiminnan vaikuttavuusnäytöstä ratsastusterapian ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan hankkeena. (Aartolahti, Sjögren, Piirainen, Rintala, Raatikainen & Heinonen, 2017)

Tutkimustyötä on vaikeaa toteuttaa, mikäli arvioiva taho ei hyväksy sitä selvitystyönä toiminnan vaikuttavuudesta ja sen näytöstä. Palvelujärjestelmän toimivuuden takaaminen voidaan varmistaa kuulemalla keskeisesti alalla toimivia asiantuntijoita ja ammattilaisia ja vastata tarpeeseen hevosavusteisten palveluiden tuottamisessa erilaisille asiakasryhmille.

Kokemusasiantuntijatyö voisi luoda hevosavusteisuuden kehittämisen ja arvioinnin uudistuksen. Honkasen (2019) tutkielman mukaan tämä ei kuitenkaan ole aina mahdollista, sillä kuntoutuja ei välttämättä kykene ilmaisemaan toiminnan merkittävyyttä, jolloin hevosavusteista kuntoutusta toteuttavan ammattilaisen näkemys on avainasemassa.

Kuntoutujan ja ammattilaisen yhteistyötutkimus voisi tuoda kaivattua uudistusta toiminnan kehittämiseksi hevosavusteisuuden mittaroimisen ja standardisoitumisen luomiseksi. Lapin yliopistolla (2020) tehdään Recovery-hankkeessa väitöstutkimusta kokemusasiantuntijuudesta mielenterveystyössä. Hankkeessa on mukana tutkija Kari Soronen, joka on huomionnut mielenterveyskuntoutujan muuttuneen olemuksen hevosen selässä, ja hevosen hyvinvointia tukevat konkreettiset vaikutukset. Sorosen (Laukkanen, 2020) mukaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa korostui Tolppa-hankkeessa luonnon oma vuodenvieritys, joka kuvastaa rytmitystä päivän, levon ja aktiivisuuden tarpeessa. Hevonen hyväksyy ja eläimen kanssa toimiminen vapauttaa peloista. Kokemus ulottuu ihmisen psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin.

Suomenhevosrodun valinnalla voidaan vastata kuntoutustyön kasvavaan tarpeeseen, lisääntyneeseen hevosten käyttöön ja niiden kouluttamiseen. Yliopistoissa tarjottavat uudet koulutuskokonaisuudet viittaavat samaan suuntaan. Suomenhevosen käyttöä voitaisiin toteuttaa näiden koulutusten välityksellä joko käytännön harjoituksissa tai yhteistyössä kasvattajien kanssa tarjoamalla soveltuvia koulutettuja hevosia. Interventioilla ja esimerkillisillä hankkeilla tuetaan monitasoisesti kotimaista työtä ja kohdataan hevosalan eri ihmiset. Tällä tavoin luodaan toimintaa päämäärätietoisesti.

Opetushallituksen vuonna 2019 teettämän kyselyn, *Hevostalouden osaamistarpeet vuonna 2035*, yhteenvedossa tuodaan ilmi uuden osaamisen merkitys ja hevosavusteisuus on osana kyselyn palvelunäkymää. (Kokkonen, 2019) Valitettavasti tuloksissa hevosavusteinen

kuntoutus ei ole näkyvässä eikä hevostalouden mahdollisuuksissa vuonna 2035. Alan kipukohta liittyy vahvasti siihen, ettei hevosavusteisuutta vieläkään hyväksyttyä vaativan lääkinällisen kuntoutuksen alle ja määrärahoja ei ole vaan työn rahoitus on pirstaleista, mikä näkyy kalliina kouluttautumishintoina. Hevosavusteinen toiminta kuuluisi rakenneuudistuksen osana kuntoutusjärjestelmään, sen tunnustamista ja valtiotason rahoitusta alan kehittämiseksi.

Hevosalan tulevaisuusosaaminen yhdistää jo valmiiksi olevaa hevosavusteisuuden parissa työskentelevien ammattilaisten toimesta. Merkittävä työ tarvitsee tunnustamista ja työn arvon nostamista hevostalouden kehittämisen näkemysten mukaisesti.

Opinnäytetyöntekijänä ehdotan suomenhevosen ja hevostalouden osaamistarpeiden yhdistämistä suomalaisen työn tunnustamisena ja edistämisenä.

## Lähteet

Aartolahti, E., Sjögren, T, Piirainen, A., Rintala, A., Raatikainen, I. & Heinonen, A. (2017)

Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. 30.6.2017. *Ratsastusterapia-vaikuttavuus ja merkitykset- tutkimushankkeen loppuraportti*. Haettu 12.12.2020 osoitteesta

<https://www.kela.fi/documents/10180/3908005/Aartolahti+Ratsastusterapia+%E2%80%93+vaikuttavuus+ja+merkitykset/c363878b-f2b1-42b5-8780-dfc093e171f6>

Animal Assisted Intervention International (2021) AAI. Haettu 6.1.2021 osoitteesta

<https://aai-int.org/>

Bachi, K. (2014) *An Equine-Facilitated Prison-Based Program: Human-Horse Relations And Effects On Inmate Emotions And Behaviors*. Graduate Faculty in Social Welfare in

partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. City University of New York. CUNY. The Graduate School and University Center. 6-2014.

[tutkimusaineisto] Haettu 29.12.2020 osoitteesta

[https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=gc\\_etds](https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=gc_etds)

Equine Learning Org Uk (n.d.) *Equine Facilitated Learning (EFL)*. Haettu 2.1.2021 osoitteesta

<https://www.equinelearning.org.uk/equine-facilitated-learning.html>

Green Care Finland (n.d.b) Haettu 3.1.2021 osoitteesta

<https://www.gcfinland.fi/osaaminen/>

Green Care Finland (2021a) Valtakunnallinen järjestö. *Palvelut*. Haettu 5.1.2021 osoitteesta

<https://www.gcfinland.fi/green-care/>

Haarala, J. 2016. Kotimaan uutiset. Yle. 25.8.2016. *Vankilahevoset Touko ja Pekka tarjoavat*

*työtä ja terapiaa*. Haettu 7.12.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9120275>

- Hautamäki, L., Ramadan, F., Ranta, P., Haapala, E. & Suomela-Markkanen, T. (2018) *Eläinavusteinen terapia. Katsaus tutkimuskirjallisuuteen ja toimintaan Suomessa*. Kela. Työpapereita 140/2018. [tutkimusaineisto] Haettu 1.12.2020 sivustolta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236987/Tyopapereita140.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Holopainen, P. & Keto, H. (2020) *Kavioiden kopsetta ja ikuistettuja hetkiä- Hevostoiminnan ja valokuvauksen menetelmäkansio lastensuojeluyksikön työntekijöille*. [Opinnäytetyö, Karelia ammattikorkeakoulu] Haettu 12.1.2021 osoitteesta [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/279907/Holopainen\\_Paula\\_Keto\\_%20Henna\\_2020\\_01\\_30.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/279907/Holopainen_Paula_Keto_%20Henna_2020_01_30.pdf?sequence=2&isAllowed=y)
- Honkanen, S. (2019) *Hevosavusteisen kuntoutuksen merkityksellisyys kuntoutujille. Fenomenografinen tutkimus ammattilaisten käsityksistä*. [Fysioterapian pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto] Syksy 2019. Haettu 1.10.2020 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/66659/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201912055131.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- International Association for Horse Assisted Education (n.d.) EAHAЕ. Haettu 19.9.2020 osoitteesta <https://www.eahae.org/>
- International Association of Human-Animal Interaction Organizations. (2021) IAHAIO. Haettu 21.9.2020 osoitteesta <https://iahaio.org/missions-goals/>
- Ikävalko, R. (2010) *Apua sekä koiralle että hevoselle. Hymy. 8.2.2010*. Haettu 12.12.2020 osoitteesta <https://hymy.fi/terveys-hymy/apua-seka-koiralle-etta-hevoselle/>
- Itä-Suomen yliopisto. (2021) *Täydennyskoulutus*. Haettu 1.2.2021 osoitteesta <https://www.uef.fi/fi/taydennyskoulutus-sosiaali-ja-terveysala>
- Juntti, M-L. (2015) *Hevonen on älykäs terapeutti*. Yle Terveys. 6.7.2015. Haettu 16.12.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8122594>

Jyväskylän yliopisto. (2015) Aineiston analyysimenetelmät. Luokittelu. Haettu 14.12.2020 osoitteesta

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/luokittelu>

Kallio, V. (2020) *Yppäriläinen Heikki Saukko alkoi eläkkeellä cowboyksi: nyt hän kuljettaa sarvipäisten sonnien lauman sinne minne pitääkin*. Raahen Seutu näköislehti. 26.6.2020.

Haettu 29.12.2020 osoitteesta <https://www.raahenseutu.fi/ypparilainen-heikki-saukko-alkoi-elakkeella-cowboy/2642511>

Kantinkoski, M. 2017. *Mikä ihmeen operantti. Blogi 10.6.2017*. Haettu 20.2.2021 osoitteesta

<https://sporttirakki.fi/2017/06/10/faq-mika-ihmeen-operantti/>

Kauppinen, T. (2020) Eläinten hyvinvointikeskus EHK. *Hevosen persoonallisuus ja temperamentti hyvinvoinnin tekijöinä*. Haettu osoitteesta 14.2.2020.

<https://www.elaintieto.fi/blogi/hevosen-persoonallisuus-hyvinvointitekijana/>

Kela (2019a) *Ohje vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen asiakkaille 1.1.2019*. Haettu 1.1.2021

osoitteesta <https://www.kela.fi/ohje-asiakkaille-1.1.2019>

Kela (2021b) *Vaativa lääkinnällinen kuntoutus*. 2.1.2021. Eläinterapia. Ratsastusterapia.

Haettu 4.1.2021 osoitteesta

<https://www.kela.fi/documents/10192/3239622/Vaativa%20%C3%A4%C3%A4kinn%C3%A4llinen%20kuntoutus.pdf>

Koulutetut Kokemusasiiantuntijat ry. (n.d.) KoKoA. Haettu 20.2.2021 osoitteesta

<https://www.kokemusasiiantuntijat.fi/>

Kokkonen, M. (2019) *Hevostalouden osaamistarpeet vuonna 2035- kyselyn tulokset*.

Opetushallitus, opetusneuvos 27.9.2019. [tutkimusaineisto] Haettu 13.12.2020 osoitteesta

[https://www.hippos.fi/files/26071/Kyselyn\\_yhteenveto\\_092019.pdf](https://www.hippos.fi/files/26071/Kyselyn_yhteenveto_092019.pdf)



Laine, P., Laitinen, A., Mäki-Tuuri, S., & Raento, P. (2015) *Hevosavusteinen kuntoutus- ja terapiatoiminta Suomessa: kehitys ja haasteet*. Kuntoutus 2. s.42–53. [Tutkimusaineisto] Haettu 2.2. 2021 osoitteesta [https://www.researchgate.net/publication/302995215\\_Equine-assisted\\_therapy\\_and\\_activities\\_in\\_Finland\\_development\\_and\\_challenges\\_IN\\_FINNISH/link/5734d45a08ae298602def0ce/download](https://www.researchgate.net/publication/302995215_Equine-assisted_therapy_and_activities_in_Finland_development_and_challenges_IN_FINNISH/link/5734d45a08ae298602def0ce/download)

Hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen käytettävä valtionavustuslaki 688/2001. Haettu 5.1.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170014>

Laukkanen, M. (2020). *Turpa vasten nenää*. [Lapin yliopisto. Tiede- ja taidelehti. Julkaisu 24.3.2020.] Haettu 12.1.2020 osoitteesta <https://www.ulapland.fi/news/Turpa-vasten-nenaa/38758/a611b206-16a8-4717-8540-436de70c75b6>

Lipponen, M. & Vehmasto, E. (2019) *Sosiaalipedagoginen hevostoiminta*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 78/2019. 88s. [tutkimusaineisto] Haettu 25.11.2020 osoitteesta <https://core.ac.uk/download/pdf/250302635.pdf>

Luonnonvarakeskus (2018) *Suomenhevoselle avataan oma geenipankki*. 23.4.2018. Haettu 29.12.2020 osoitteesta <https://www.luke.fi/uutinen/suomenhevoselle-avataan-oma-geenipankki/>

Maa- ja metsätalousministeriö (2020) *Hevostalouden edistäminen*. Haettu 15.12.2020 sivustolta <https://mmm.fi/hevostalouden-edistaminen>

Mattila-Rautiainen, S. (2019) *Ratsastusterapia selkäkiputilaisten kuntoutuksessa. Hyvä selkä 1/2019*. Haettu 13.11.2020 osoitteesta [https://selkakanava.fi/sites/default/files/hyvaselka\\_1-19\\_20-21.pdf](https://selkakanava.fi/sites/default/files/hyvaselka_1-19_20-21.pdf)

Mickelsson, R. (2018) *Hevostoiminta oppimisen ja hyvinvoinnin edistäjänä. Hippolis. Seminaariesitys 8.2.2018. HAMK Unlimited. Hevosavusteinen toiminta suotuisassa suunnassa. 20.6.2018*. Haettu 1.12.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020111790750>

- Niittyinen, R. (2020) 30.3.2020. *Hippoksen Mäenpää: kasvattajapalkkioiden maksu jo huhtikuussa toiveessa. Maaseudun Tulevaisuus*. Haettu 15.10.2020 osoitteesta <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ravinetti/uutiset/artikkeli-1.1034691>
- Nikanne, J. (2018) *Ratsastusterapiaa HUS/Lohja/Psykiatriassa 1997 alkaen*. Työtehoseura 13.6.2018. Haettu 30.1.2020 osoitteesta [http://www.tts.fi/files/1240/RATSASTUSTERAPIAA\\_HUS-LOHJA-PSYKIATRIASSA\\_V\\_1997\\_alkaen\\_13.6.2018.pdf](http://www.tts.fi/files/1240/RATSASTUSTERAPIAA_HUS-LOHJA-PSYKIATRIASSA_V_1997_alkaen_13.6.2018.pdf)
- Palovaara, M (2020) *Terapeutti käyttää hevosvoimaa. Lehteri*. 19.3.2020. Haettu 27.12.2020 osoitteesta <https://www.lehteri.fi/henkijaelama/terapeutti-kayttaa-hevosvoimaa/>
- Parviainen, S. (2020) *Hevosen kuntouttava voima. Hevosavusteinen toiminta mielenterveyskuntoutujien sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä*. [pro gradu - tutkielma, Itä-Suomen yliopisto] [https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23606/urn\\_nbn\\_fi\\_uef-20201448.pdf?sequence=-1&isAllowed=y](https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23606/urn_nbn_fi_uef-20201448.pdf?sequence=-1&isAllowed=y)
- Peltoniemi, M (2017) *Hevonen tuo luonnon lähelle*. Husari 5/2017. s. 26-27. Haettu 1.1.2021 osoitteesta [http://niinidigi.kopioniini.fi/Husari\\_52017\\_ejulkaisu/page\\_27.html](http://niinidigi.kopioniini.fi/Husari_52017_ejulkaisu/page_27.html)
- Professional Association of Therapeutic Horsemanship International (2021) PATH International. Haettu 12.2.2021 osoitteesta <https://www.pathintl.org/>
- Puustjärvi, A. (2019) Duodecim. Käypä hoito. *Neuropsykiatrinen valmennus*. 29.3.2019. Haettu 9.2.2021 osoitteesta <https://www.kaypahoito.fi/nix01018>
- Rajahalme, M. (2018) *Hevosavusteiset ostopalvelut kuntien ja järjestöjen palvelutarjonnassa*. Hippolis seminaari 8.2.2018. Haettu 1.3.2021 osoitteesta <http://www.hippolis.fi/site/wp-content/uploads/Rajahalme-SOS-Lapsikyla.pdf>

Romakkaniemi, M., Lindh, J. & Laitinen, M. (2018) *Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 147. [tutkimusaineisto] Haettu 26.11.2020 osoitteesta

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232086/Tutkimuksia147.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Setälä, J. (2019) *Eläinavusteinen interventio. Kirjallisuuskatsaus eläinavusteisen intervention menetelmistä ja niiden tuloksista*. [Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto]

Haettu 16.1.2021 osoitteesta

[https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118903/Set%c3%a4%c3%a4\\_Johanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118903/Set%c3%a4%c3%a4_Johanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry (2020) *Mitä on sosiaalipedagoginen hevostoiminta?*

Haettu 30.10.2020 sivustolta <https://www.hevostoiminta.net/seura/>

Suomen Fysioterapeutit ry (n.d.) *Ammatillinen osaaminen. Fysioterapeutin ydinosaaminen*.

Haettu 12.12.2020 osoitteesta

<http://www.suomenfysioterapeutit.com/ydinosaaminen/ammattillinen-osaaminen/tutkimis-ja-arviointiosaaminen.html>

Suomen Hippos. n.d. *Jalostusohjesääntö*. Haettu 30.3.2021 osoitteesta

<https://www.hippos.fi/kasvatus/kantakirjarodut-ja-jalostusoihesaannot/jalostusohjesaannot/>

Suomen Hippos (2019) *Vuosi 2020 tuo muutoksia suomenhevosten jalostustoimintaan*.

3.12.2019. Haettu 1.10 osoitteesta

[https://www.hippos.fi/hippos/muut/uutisarkisto/ajankohtaista -  
arkisto/vuosi 2020 tuo muutoksia suomenhevosten jalostustoimintaan.21476.nets](https://www.hippos.fi/hippos/muut/uutisarkisto/ajankohtaista_-_arkisto/vuosi_2020_tuo_muutoksia_suomenhevosten_jalostustoimintaan.21476.nets)  
[WS](#)

Suomen Pankki. (2020) *Suomen talouden väliennuste syyskuun 14.2020. Taantumaa seuraa hidas toipuminen*. Haettu osoitteesta 31.3.2021

<https://www.eurojatalous.fi/fi/2020/artikkelit/suomen-talouden-valiennuste-syyskuu-2020-taantumaa-seuraa-hidas-toipuminen/>

Suomen Ratsastajainliitto (2020a) *Suomenhevosen päivää vietetään sunnuntaina 6.9.*

Uutiset 1.9.2020. Haettu 15.9.2020 osoitteesta

<https://www.ratsastus.fi/uutiset/suomenhevosen-paivaa-vietetaan-sunnuntaina-6.9/>

Suomen Ratsastajainliitto (2018b) *Yritystoimintaa ja yhteistyötä- Hevosavusteinen toiminta kaataa perinteisiä raja-aitoja*. Uudistuva hevostalous-hanke. Hämeen

ammattikorkeakoulu. Luonnonvarakeskus. Hippolis. Haettu 14.12.2020 osoitteesta

<https://www.ratsastus.fi/uutiset/yritystoimintaa-ja-yhteistyota-hevosavusteinen-toiminta-kaataa-perinteisia-raja-aitoja/>

Suomen Ratsastajainliitto (2020c) *Hevosavusteisen ohjaajan nimikkeestä suojattu.*

*Hevosopisto 27.2.2020. [tiedote]*. Haettu 30.9.2020 osoitteesta

<https://www.ratsastus.fi/uutiset/hevosavusteisen-ohjaajan-nimikkeesta-suojattu/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (n.d.) *Mitä toimintakyky on?* Haettu 1.10.2020 osoitteesta

<https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>

The Certification Board for Equine Interaction Professionals (n.d.) CBEIP. *Certification &*

*education*. Haettu 12.1.2021 osoitteesta <https://www.cbeip.org/>

Timonen, J. (2020a) Suomenhevosliitto ry. 6.10.2020. *Suomenhevosten astutusmäärä pitivät pintansa*. Haettu 1.11.2020 sivustolta

<https://suomenhevosliitto.fi/2020/10/06/suomenhevosten-astutusmaarat-pitivat-pintansa/>

Timonen, J. (2020b) Suomenhevosliitto ry. 17.7.2020. *Yhdistyksiltä kritiikkiä*

*suomenhevosratkaisusta*. Haettu 19.11.2020 osoitteesta

<https://suomenhevosliitto.fi/2020/07/17/yhdistyksilta-kritiikkiä-suomenhevosratkaisusta/>

Tuomivaara, P. (2015) Oulun seudun psykologit jäsenyhdistys. Blogi. *Hevosia ruumiille, mielelle ja sielulle*. Haettu 18.2.2021 osoitteesta <http://www.oulu.psyli.fi/>

Vainionpää, A-M. (2011) *Vankien kokemuksia eläinavusteisesta työtoiminnasta*. [Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.] Haettu 3.12.2020 osoitteesta <https://core.ac.uk/download/pdf/38037926.pdf>

Valkas, S. (2012) *Psykologisen ratsastusterapian vaikuttavat tekijät potilaan näkökulmasta*. [pro gradu- tutkielma, Tampereen yliopisto] Haettu 5.12.2020 osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83512/gradu05867.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vilka, H. (2014) Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Haettu 21.12.2020 osoitteesta <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>

Wahlbeck, K., Hietala, O., Kuosmanen, L., McDaid, D., Mikkonen, J., Parkkonen, J., Reini, K., Salovuori, S. & Tourunen, J. (2018) *Toimivat mielenterveys- ja päihdepalvelut*. Valtioneuvoston kanslia julkaisusarja 89/2018. Julkaisu 7.2.2018. Haettu 2.12.2020 osoitteesta [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160554/89-2017-YhdessaMielin\\_valmis.pdf](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160554/89-2017-YhdessaMielin_valmis.pdf)

Wasenius, M. (n.d.) Terapiakeskus Norther. *Hevosavusteinen psykoterapia. Ratsastusterapia fysioterapeuttisena kuntoutuksena*. Haettu 1.2.2021 osoitteesta <https://www.norther.fi/palvelut/hevosavusteinen-psykoterapia/>

Ylianttila, M. (2018) *Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuudet*. [Kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto] Haettu 15.12.2020 osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201805251936.pdf>

Ypäjän Hevosopisto (2021a) *Ratsastusterapiakoulutus*. Haettu 2.1.2021 osoitteesta <https://www.hevosopisto.fi/ratsastusterapia/>

Ypäjän Hevosopisto (2021b) *Sosiaalipedagoginen hevostoiminta*. Haettu 1.1.2021  
osoitteesta <https://www.hevosopisto.fi/sosiaalipedagoginen-hevostoiminta/>

## Liite 1: Saatekirje

### Suomenhevosen käyttö terapiatyössä ja hevosavusteisessa toiminnassa

#### Sivu 1

Tervetuloa osallistumaan opinnäytetyön kyselyyn!

Olen hevosalouden opiskelija Hämeen ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Suomenhevosliitto ry ja kyselyni osa opinnäytetyötä "Suomenhevosen käyttö terapiatyössä ja hevosavusteisessa toiminnassa". Työn tavoitteena on selvittää suomenhevosen nykykäyttöä ja merkitystä kuntoutus- ja terapiatyössä. Kyselyn avulla selvitetään tarkemmin suomenhevosen profiilia ammatinharjoittajien käyttöhevosena. Tulosten tarkoituksena on kuvata suomenhevosta ja tuoda esiin kotimaista rotua.

Kyselyyn vastataan anonyymisti. Vastaaminen vie aikaa noin 10-20 minuuttia sisältäen monivalintakysymyksiä ja mahdollisuuden avoimiin vastauksiin. Vastaathan huolellisesti kaikkiin kysymyksiin lopullista analysointia varten. Lopuksi voit antaa halutessasi palautetta. Kysely on avoinna 2.2.2021 saakka. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Kiitoksia osallistumisestasi kyselyyn.

Lisätietoja opinnäytetyön tekijältä [heini.kuusisto@student.hamk.fi](mailto:heini.kuusisto@student.hamk.fi)

**Liite 2: Kysely <https://www.kyselynetti.com/s/f1466ea>****1. Mikä on koulutuksenne? \***

Valitkaa vähintään yksi. Halutessanne voitte valita useamman vastausvaihtoehdon.


- Hevostalouden perustutkinto
  - Hevostalouden ammatti tai erikoisammattitutkinto
  - Agrologi (hevostalous)
  - Fysioterapeutti
  - Kuntoutuksen ohjaaja
  - Sairaanhoitaja
  - Sosionomi
  - Toimintaterapeutti
  - Filosofian maisteri
  - Kasvatustieteen maisteri
  - Liikuntatieteiden maisteri
  - Maatalous- ja metsätieteiden maisteri
  - Yhteiskuntatieteiden maisteri
  - Eläinlääketieteen lisensiaatti
  - Psykoterapeutti
  - SPHT Sosiaalipedagoginen hevostoiminta (Itä-Suomen yliopisto, Turun yliopisto)
  - HASP Hevosavusteinen sosiaalipedagogiikka
  - Muu alan koulutus tai tutkinto, mikä (AMK, YAMK, täydennys tai muu lisäkoulutus)
-



**Sivu 2****2. Oletteko aktiivinen ammatinharjoittaja? \***

- kyllä
- ei

Jos tähän kohtaan liittyyvää loogista työnkulkua ei ole määritelty, osallistuja ohjataan sivulle Sivun 3.

**Sivu 3****3. Mikäli vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, mitä seuraavista palveluista tarjoatte? **

Voitte halutessanne valita useamman vaihtoehdon

- Hevosavusteisia kuntoutuspalveluja
- Hevosavusteista psykoterapiaa
- Sosiaalipedagogista hevostoimintaa
- Ratsastusterapiaa
- Hevosten avulla tehtäviä virkistys- ja hyvinvointipalveluja
- Muu, mitä



**Sivu 6**

6. Oletteko kouluttaneet hevosenne tehtävään työhön itse? \*

- kyllä
- ei

Jos tähän kohtaan liittyyvää loogista työnkulkua ei ole määritelty, osallistuja ohjataan sivulle Sivuu 7.

**Sivu 7**

7. Kuinka monta vuotta olette tarjonneet hevosen kanssa tehtäviä palveluita kuntoutus- tai terapiatyössä? \*

Ole hyvä ja valitse... ▼

**Sivu 8**

8. Mitkä hevosrodun ominaisuudet vaikuttavat valintaan? \*

**Voitte valita useamman vaihtoehdon**

- Hevosen monikäyttöisyys
- Hevosen rakenne ja liikkeet
- Hevosen sukulinja
- Työhön soveltuva luonne
- Hevonen on valmiiksi terapia- tai kuntoutustyöhön koulutettu
- Muu mikä

## Sivu 9

9. Onko teillä kokemusta suomenhevosen kanssa työskentelystä asiakas- ja/tai potilastyössä? \*

- kyllä  
 ei

10. Mikäli vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, voisitteko kuvailla parhaimmat vaihtoehdot seuraavista kuvaamaan suomenhevosta? \*

- Hevosen koko  
 Hevosen hyvä luonne ja käsiteltävyys  
 Siedätettävissä muuttuviin tilanteisiin  
 Soveltuu eri ikäisten ja taustaltaan erilaisten ihmisten käyttöön  
 Muu, mikä

**Sivu 10**

**11. Mikäli ette käytä suomenhevosta terapia-, kuntoutus- tai muissa hevosavusteisissa palveluissa, voisitteko perustella syyn?**



- Olen valinnut käyttöhevoseksi tehtävään työhön paremmin soveltuvan hevosrodun
- Minulla on ollut aikaisemmin suomenhevonen mutta se on lopetettu loukkaantumisen tai vanhuuden tuomien vaivojen vuoksi
- Terapiatyöhön koulutettuja suomenhevosia ei ole tarjolla
- Muu mitä tai syy, miksi?

Jos tähän kohtaan liittyvää loogista työnkulkua ei ole määritetty, osallistuja ohjataan sivulle Sivuu 11.

**Sivu 11**

**12. Mitkä hevosen ominaisuudet saisi teidät valitsemaan suomenhevosen työpariksi potilas- ja/tai asiakastyöhön? (Voitte valita useampia) \***

- Hevosen hinta
- Hevosen ikä ja kokemus asiakastyössä
- Hevosen peruskoulutus
- Saatavuus
- Ei mikään
- Muu syy, mikä?

**Sivu 12**

13. Mikä seuraavista on teidän mielestänne kasvava tekijä palveluiden tarjonnassa?

- Hyvinvointipalvelut
- Mielenveyspalvelut
- Virkistyskäyttö
- Moniammatilliset palvelut
- Muu mikä?

14. Millä tavoin teidän mielestänne voitaisiin lisätä suomenhevosen käyttöä terapia- ja kuntoutustyössä?

**Sivu 13**

15. Voitte halutessanne kertoa tässä vapaasti mielipiteenne tai ideanne liittyen suomenhevosen käyttöön terapia- ja hevosavusteisissa palveluissa. Voitte myös halutessanne antaa palautetta opinnäytetyön aiheeseen liittyen

Kiitoksia jo etukäteen osallistumisesta ja vastaamisesta!

Jos tähän kohtaan liittyvää loogista työnkulkua ei määritellä, kysely päättyy tämän sivun jälkeen.

Kysely on suoritettu loppuun. Kiitos osallistumisestasi.

Voit nyt sulkea ikkunan.